

ПЕЛЕДМЕ КОРНО

МАРИЙ ЛИТЕРАТУРА
АНТОЛОГИЙ

*А. Корнол Ток
1952 г.*

МАРИЙСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ЙОШКАР-ОЛА * 1951

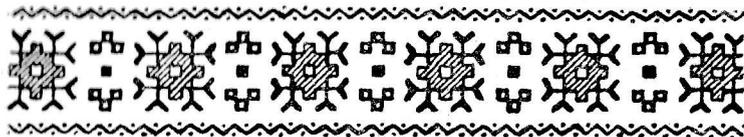
СЕРГЕЙ НИКОЛАЕВ

Марийский АССР искусствын заслуженный деятельже, драматург Сергей Николаевич Николаев: 1908 ийыште Моркинский район, Овда-сола ялысе кресаньык ешеш шочын.

1936 ийыште тудо Марийский Государственный пединститутым тунем пытарен.

С. Николаев лу утла пьесым возен. Тудын „Салика“, „У саска“, „Айвика“, „Вүдшӧ йога“ да моло пьесышт марий театреш пеш шуко гана шындалтыныт. „Салика“ пьеса гын 1951 ийыште 200 гана шындалтын. Пытармыш жапыште драматург „Акпарс“ ден „Мланде пеледеш“ пьесам возен.

С. Николаевым, литература пашаште кугу сөгымашым ыштымышлан, 1946 ийыште Правительство Трудовой Йошкар Знамя орден дене наградитлен.

У САСКА

НЫЛ КЫДЕЖАН, КУД СҮРЕТАН МУЗЫКАЛЬНЫЙ
КОМЕДИЙ

Модшо-шамыч:

Онис—колхозный сторож.
Ануш—ўдыржб.
Петр Иванович Шалаев—клуб вуйлатыше.
Иван Савин—тракторист, вара лётчик.
Мамаева Майра—комсомольский организационный секретарь.
Решоткин Миклай—колхозный счетовод.
Эргубаев—колхоз председатель.
Пайметов—райзо вуйлатыше.
Тамара—студентка.
Огуш } Удыр-шамыч.
Ониса }
Аркадий Петрович—врач.
Удыр, каче, почтальон, колхозник, колхозница-шамыч, шофер.
Пьесыште кызытсе жап ончыкталтеш, действий олык марий
коклаште „Пеледыш“ колхозышто кая.

ПЕРВЫЙ КЫДЕЖ

Первый сурет

Урем. Ик мogyрышто колхоз правлений. Воктенже колхозный сад,
тыгыде олмапу шындыме, коклаште иктаж вич кугу олмапу шогат. Па-
радный омса воктен садыш пураш калитка уло, воктенже тенгыл
тенгыл вуйышто ладра ломбо пеледын шога Тенгылыште ўдыр-
шамыч кольмо дене шинчат. Чыланат мурат.

Лывырга, лывырга, анис олмапу,
Лывырга, лывырга, анис олмапу.
Ик олмажым кўрлам гынже, ынежат лывырге,
Ик олмажым кўрлам гынже, ынежат лывырге.

Шыдешка, шыдешка йоратыме качына,
Шыдешка, шыдешка йоратыме качына.
Ик сай мутым пелештена гын, ынежат шыдешке,
Ик сай мутым пелештена гын, ынежат шыдешке.

Сад гыч Огуш лектеш.

Огуш. Мом шинчеда, тендан дек делегацийым кол-
таш мо? Пурыза да олмапу йыр мландым пушкыдем-
дыза!

Ониса. Бригадирым вучена.

Ик ўдыр. Бригадир-шамыч нуно эре тугай улыт:
енгым поген кондат, а шкешт огыт тол.

Огуш. Анушым мом вучаш? Тудо шангысек саде-
рыште. Вес участкыште тыгыде олмапум шуя.

Ик ўдыр. Огуш, меже мом ышташ тўгалына?

Огуш. Тенгече мом ыштен улыда, тачат тудымак
ышташ тўгалыда.

Ониса. Адак тудымак!

Мурен пурат.

Лывырга, лывырга, слива вондо лывырга,
Лывырга, лывырга, слива вондо лывырга.
Ик сливажым кўрлына гын, ынежат лывырге,
Ик сливажым кўрлына гын, ынежат лывырге.

Огуш ден Ониса кодыт.

Огуш. Ониса, палет, ме тебе адак бригадир деч
посна кодына: Ануш Шалаевлан марлан кая, маныт.

Ониса. Чынак мо? Мый ом ўшане...

Огуш. Чын улде... Вот тылат бригадир.

Ониса. А мо вашке каен колтыш?

Огуш. Кузе вашке? Шалаев ынде пел ий клу-
бышто пашам ышта. Мо толын, эре Ануш дене пырля.
Олимпиадыште солым мурашат тудлан пуэн.

Ониса. Тудыжо туге, да Шалаев ўмыр мучко тыште
илаш ок тўнал.

Огуш. Ну, мо? Кая гын, пырля нангая. Олаште
илаш тўгалыт.

Ониса. Ануш кая гын, вара садержат пыта.

Огуш. Кузе пыта?

Ониса. Кё ончаш тўгалеш?

Огуш. Вара бригадирлан Марусям ойырена, тудат
вет сад пашам Ануш нарак шинча, тунеммыжат шагал
огыл.

Ониса. Тугеже сұаным ышташышт күлеш.

Решоткин. Ай, яй, яй, паша ыштышаш годым сұан нерген веле ойлышт шогеда. Кудыжо вара марлан каеда?

Огуш (*өреш*). Кудыжо? Теве Ониса...

Ониса. Шойыштеш, шойыштеш, мый огыл, бригадирна, Ануш, кая.

Решоткин. Ануш? Тудо марлан кая?

Огуш. Кая огыл, а каен.

Решоткин. Кёлан?

Огуш. Клуб вуйлатыше Петр Иванычлан.

Решоткин (*өреш*). Шалаевлан! Ала, ала, ұшанышаш гаят огыл.

Огуш. Мо тый, Николай Филимонович, мыланемат от ұшане? Мо мыйым коклазылан шотлет мо?

Решоткин. Воштылын ойлет дыр?

Огуш. Товатат. А тый йёршын илыш деч варащ кодынат.

Решоткин. Сұан деч поснак марлан каен?

Огуш. Сұанже молан? Ала эше ыштат.

Решоткин. Ом ұшане мый, Огуш. Шойыштат ала мо?

Огуш. Товатат! Теве тиде кече! Ануш шкак ойлыш.

Решоткин. Анушым Савин йората ыльыс. Тудыжо таче адак лач толын.

Огуш. Мо Савин? Тушто ұдырын паша, кём йората, тудлан кая.

Ониса. Ануш каен гын, ынде Марусяланат черет шуэш. Миклай, тятт вара Савин Иван гаяк кодат, нер йымачынетак Марусятым нангаят. (*Удыр-шамыч: „Огуш“ манын кычкырат.*)

Огуш. Айда, Ониса! Уна, мемнам кычкырат.

Решоткин. Огуш, Анушлан каласе, правленийыш толжо.

Огуш. Молан?

Решоткин. Молан, молан? Эх, водовычырангешамыч! Тыланда чылам палаш. Председатель Эргубаев кұшта.

Огуш. Йора! Кеч водовычыранге улына гынат, каласена. (*Каят.*)

Решоткин. Вот кузе Ануш ыштен... Эх, Майрук, Марусенька! (*Он күсен гыч фотокарточкым луктын онча.*) Мый тыйым кузе йоратем, а тый тидым эше от пале. Ала тятт мыйым тыге коден кает? Шукертсек эре ойлынем, ала няжлан йылмем руалме гай лиеш, логарем пич кая да ик мутымат сайын пелештен ом керт. Вожылашыжат нимолан. Сита, ынде вожыл кошташ ом тўгал. Иктаж йёнан вереш вашлиямат, вигак чыла раш каласем. Вот тебе тудо тыште лийже ыле, товатат, ом вожыл ыле—Маруся, Майрук,—манам ыле,—мый тыйым йоратем, тый дечет посна ик кечымат илен ом керт. От инане, на, мый тыланет чыла пуэм, күлеш гын, тебе пел шўмем нал, шканемже манат, мыланемже пельжат сита. (*Майра толеш, Решоткин өреш.*) Кём ойлет, тудак толеш. Эх, Маруся толеш. Кушко тыге?

Майра. Миклай, Ануш кушто?

Решоткин. Садерыште. Ануш дене мом ыштет?

Майра. Так, күлеш.

Решоткин. „Так“ манаш лудо улат мо? Иктаж уверым конденат дыр?

Майра. Могай уверым, кё деч?

Решоткин. Савин деч.

Майра. Вара, мо?

Решоткин. Нимат огыл. Ануш Шалаевлан марлан каен маныт. Тугак мо?

Майра. Колын шуктенат?

Решоткин. Тўня пылышан. (*Ласкан.*) Маруся, Анушет ынде ок лий.

Майра. Ок лий гын, мо вара?

Решоткин. Нимат огыл, вет тудо тыйын йолташет. Тудо кая гын, тый шкетак кодат.

Майра. Тудо кая гын, вара мыланемат каяш мо?

Решоткин. А мо лиеш? (*Куаныше гай.*)

Майра. Нимат ок лий. Мый але изи улам, мыйым иктат ок йорате.

Решоткин. Кузе огыт йорате! Пуйто от пале... Маруся, мый... мый тыйым... Маруся... (*Нимом ышташ ёрын.*) Ончо, ончо, кок шогертен чоңештат.

Майра. Тудо шогертен огыл, он корак. Айда чоңештышт, шошылан куаненыт, кайык-шамычат мужыраныт.

Решоткин. Кайык-шамычат мужырангыт, Анушат марлан кая гын, мужыран лиш, а тый...

Майра. Микуш, оккұлым ит ойлышт. Теве Ануш толеш, мыйын кутыршашем уло. Шершот пангат йо-мын пыта, мий, пура!

Решоткин. Мый шкат Анушым вучем, председа-тель шүден.

Ануш толеш. Майра куржын мия.

Майра. Ануш! Колынат, кө толын?

Ануш. Кө?

Майра. Савин Иван толын!

Ануш. Ну, толын гын, мо вара?

Майра. Ануш, тудо вет...

Ануш. Майра, мий, у участкышке кае, тушто эше олману шуйышаш кодо.

Майра. Йбра, йолташ бригадир! (Кая.)

Трактор йүк шокта.

Решоткин. Ануш, колынат, кө толын?

Ануш. Кө толын?

Решоткин. Савин Иван! Тракторный бригадын бригадирже. Кум трактор дене толын улыт.

Ануш. Толын гын, мыйын мо пашам?

Решоткин. Молан тыге ойлет, тудо вет тыйым йбрата.

Ануш. Кузе палет егын йбратымыжым? Шүмжым почын онченат мо?

Решоткин. Егым тугакат палаш лиш. Ынде ку-нар ужын огыда ул?

Ануш. Талук шуэш... Мо тракторный курсыш каен, ужын огына ул. Да чыла ынде тудо шарнымашеш веле кодеш.

Решоткин. Молан?

Ануш. Тудо вет мый дечем кугу. Тудлан шке танаш ұдыр-шамыч дене келшыман.

Решоткин. Ну вот, Шалаев дене ушненат, туды-жат тый танашет огыл. А Савин шошым толшо ту-рий гай куанен чай? Ынде Анушым ужам, кастен-кастен пеледше ломбо йымалне шинчаш тўгалына, манын шона, а Ануш...

Ануш. Миклай, молан тидым ойлет, нимат ом-умыло.

Решоткин. Мом умылаш! Ануш, каласе раш, мый тыге колынам: тый Шалаевлан каенат, маныт. Чын мо?

Ануш. Микуш, чарне тидын нерген. Молан шүде-нат, каласе!

Решоткин. Правленийыш айда, тыйым колхоз председатель Эргубаев шүда.

Ануш. Тудат Савин нерген умылынеже мо?

Решоткин. Теве тиде исыр сад нерген. Тиде исыр садда верч трудодень пеш шуко арам пыта, манеш.

Ануш. Ала те шке исыр улыда, ораде-шамыч! (Пура.)

Решоткин. Молан мыланем сырашыже, пура да председатель дене кутыро. (Пура.)

Ўдыр-шамыч мурат.

Лывырга, лывырга, слива воңдо лывырга.

Лывырга, лывырга, слива воңдо лывырга.

Ик сливажым кўрлына гын, ынежат лывырге.

Ик сливажым кўрлына гын, ынежат лывырге.

Газетым конгла йымалан кучен, очким чнен, Онис толеш. Мурым колын, шогалеш, колыштеш.

Онис. Ай, ұдыр-шамыч, шўшпык гай те улыда, эре муред, эре шўшкеда. Мурыде ок лий, шошым игечыже вет пеш сыне, яндар шўлышым шўлалтет да капланат куштылгын тучеш. Рвезе ден ұдыр-шамы-чын ылышыштым ончалат да угыч латшым ыяш лиймет веле шуэш. Ну, йбра, газетшым лудын ыжым пытаре, нимат огыл, пуртен пуышаш, адак лудын пы-тарет да васылан ок код. (Пура.)

Эргубаев ден Ануш лектыт. Эргубаев илалшырак, чийымыже ару.

Эргубаев. Ойлем вет, тый ынде тиде олма сад дене мемнам йбршеш воштылтышыш луктат.

Ануш. Молан?

Эргубаев. Тыште могай сад. Мемнан дене олма-пулан мланде ок келше.

Ануш. Кузе ок келше, молан вара курык-марий-шамычын кажне ялыште олма сад уло.

Эргубаев. А-а! Курык-марий-шамычын, манат. Вет нунын лўмыштат яралан огыл— „курык-марий“, нуно курык лонгаште илат. Олману чанга верым йбрата, а мемнан лап вер. Тый мо, мемнан ача-кочана йбршеш

агыра улыт улмаш шонет мо? Киндым ўдаш тунемы-
ныт гын, навроно, садшымат шынден онченыт, ок шоч
да чарненыт. Теве ужат (*садерым ончыкта*), кум ий
лиеш, ик пеледышат ок кой.

А ну ш. Эргубаев йолташ, айда эртыше жалым огына
шарне. Мо лийын, тудо эртен. Теве Юл тўрыштў кы-
зыт грушым шындаш тўналын улыт, а слива гын, шу-
кертсек шочеш.

Эргубаев. А-а! Груша манат, ала курыкан вер
манын, виноградымат шындаш ойым пуынет. Тый палет,
виноград кушак шочеш? Тудо... Теве мый Кавказ ку-
рыкыш миен коштынам.

А ну ш. Акнаш изай, тый декет паша дене толат
гын, тый эре Кавказ курык нерген ойлаш тўналат. Те-
ний кукшо игече лийшаш, шошым кусарен шындыме
олмапуш вўд опташ кўлеш. Мый тиде вопросым раз-
решитлаш йодам.

Эргубаев. Ну, кўлеш гын, оптыза. Умбакеже ол-
мапу сад ончымылан трудоденьым шотлаш огына тўнал.

А ну ш. А кўм яра ыштыкташ тўналат?

Эргубаев. Тиде пашам кузе тўналын улыда, ту-
гак, субботник дене ыштыза. Ончычшак председатель
лиям ыле гын, нимогай садерымат тыланда шындаш
ом пу ыле.

А ну ш. Иканаште чыла ышташ ок лий. Сайын он-
чет гын, сай кушкеш, вара олмат лиеш. (*Пўрт гыч
Онис лектеш, колыштеш.*)

Эргубаев. Мыйын тый денет учашен шогаш жа-
пем уке, пасушко каем. А ну ш, мый адак предупреж-
датлем, садерыште паша ыштымыланда теный ик паша
кечымат шотлаш огына тўнал!

А ну ш. Ўдыр-шамыч улыт манын, тый пашам яра
ыштыктынет мо?

Эргубаев. Нимагай пайдажат уке. Кажне ийын
шындеда, олмаже иктат уке. Тый палет, тиде шўкшў
садерет мо оксам кочко? А тый эртак садерыште пўр-
далат, пўчкедет, шуйкалет, а садше ок пелед, тыйын
у сорт олма олмешет „пшик“ веле лектеш.

А ну ш. Ок шоч гын, мый вара винамат улам мо?
Олмапуланат айдеме семьянак уход кўлеш.

Эргубаев. Ну, йбра, мыйын кызыт жапем уке.
(*Кая.*)

А ну ш. Ну, айдеме, мо ия лийын?

Онис лишемем.

Онис. Ўдырем, ынде мынар ий толашет, чынжы-
мак, шотлан ок тол ала мо? Ала олмапу-шамычшат
исыр улыт.

А ну ш. Ачий, тўгалме пашам кузе лугыч ыштет.
Тений ыш пелед гын, ала вес ий пеледеш.

Онис. Шкаланет ала могай йбидымў пашам муынат.
Теве Савин Марпа трактористка лийынат, могай мок-
тат: портретшым газетеш печатленыт, депутатлан ойы-
рымо, а тыйын пашат нерген иктат нимом ок ойло, ик-
тат ок пале.

А ну ш. Нимат огыл, тиде паша мемнан район-
ышто—у паша. Эргубаев ончыкшат тыгак вустыкланаш
тўгалеш гын, адак райзош каен, вопросом шындем.
Вара адак изиш пўтыралыт.

Майра толеш.

Онис. А ну ш, ок кўл, районуш коштмыжо-можо,
паша-кокла гычат сад ончаш полшаш тўгалам.

А ну ш. Йбра, ачий, нашатым пытаренат гын, мўн-
гыш кай.

Онис кая.

Майра. А ну ш, мом ынде ышташ тўналат? Савин
толын, тылат саламым каласан шўдыш.

А ну ш (*ўрын*). Саламым?! Тудо мыйым ынеж уж мо?

Майра. А ну ш, вет Савин тыйым йбрата, тудо пеш
сай ег. Шоналте сайынак.

А ну ш. Шонышаш ынде уке.

Майра. Тый мылам каласе—молан Шалаевлан мар-
лан каенат? Тый тудым пеш чотак йбратет мо?

А ну ш. Ала.

Майра. Ом пале! А ну ш, але вара ш кодмо огыл,
тошто тагет деке пўртыл.

А ну ш (*вуйжым рўзалта*). Ой, уке!..

Майра. Мылам Шалаев пешыжак ок келше. Мо-
лан районушкыжо каен? Отпускино пытен мо?

А ну ш. Але пытен огыл. Эше ешарен налам, ма-
неш. Таче толшаш.

Майра. Тудым паша гычшат лўктын улыт дашке-
жат ала кушко кайынеже, маныт. Йонгылыш ит лий.

А ну ш. Тудо мыйым ок кудалте. Кая гын, мыят
пырля каем.

Майра. А олма садше?
Ануш. Да... Тудыжым кодаш мылам жал. Майра,
тудо мыйын нергенем иктаж мом йодо мо?

Майра. Кө?

Ануш. Ивук...

Майра. Савин! Теве шкат толеш.

Ануш. Кушко ынде пураш, ой, кушко тышечын
каен утлаш ыле?

Каяш тунгалеш, шучан вургеман Савин толын шогалеш.

Савин. Кутырымашда, удыр-шамыч, тракторист
ч салам! (*Кидым кучат.*) Только мыйын кидем шучан.

Майра (*куча*). Уй-юй-юй, йоршеш смола печкеште
кийыше гай.

Ануш (*куча*). Нимат огыл, мемнанат яндаржак
огыл.

Майра. Кызыт кажне кечын гаяк садерыште поча-
гына. Садлан лавра нончык веле улына.

Савин. Кузе вара иледа, кузе жапым эртареда?

Ануш. Пеш сайын, тый кузе?

Савин. Ничего. Мыят ик шот дене йбра.

Майра. Ануш, мый садерыш каем. (*Сад лонгаш
кая.*)

Савин. Ануш, молан тый пытартыш жапыште йор-
шыш вашталтынат?

Ануш. Вашталтынам?.. Кузе?

Савин. Мыняр письмам колтышым, ик вашмуты-
мат тый дечет ыжым нал. Ала шумет йукшен да во-
зен от ул, ала мыйым йоршыш монденат улмаш?..

Ануш. Ивук, ала тый мый дечем письмажымат ву-
чен от ул?

Савин. Кузе уке? Ануш, тый мыйын ушем гыч ик
ганат лектын отыл, мый тыйым эре шоненам, эре ваш-
лияш жапым вученам. Вот тудо кече толын шуо.

Ануш. Но, туге гынат, Ивук, мый кызыт тыште
шогаш ом ярсе.

Савин (*бреш*). Ануш, шого! Вет талук шуэш мый
тыйым ужын омыл. Кызытшат ме кок кечылан веле
шкенам колхозыш пурен улына. Мыйын тый денет ку-
тыршашем уло.

Ануш. Но, мом ойлынет, ойло!

Савин. Ануш, мыняр гана мый возышым, мо чоло-
вучышым, молан ик вашмутымат ыжыч пу?

Ануш Кузе уке? Мый тыланет ик письмам колте-
нам ыле, эше мо кулеш?

Савин. Да, кум тылзыште ик письма. И могай
эше! Пуйто, тый тудым шке возен отыл: ала кө гы-
нат, ег ондален возыктен. Мый тыланет ушанен иле-
нам, а тудо письматым налмекем, чылт брым. Ануш,
мо тугай лийынат? Каласе!

Ануш. Чонем ит пудрате. Мыланем тулеч поснат
йосб.

Савин. Мый шижам... Ануш, тый...

Ануш (*эркын*). Ивук, ит сыре, вес гана ужынат,
чыла кутырена. Мый кызыт каем.

Савин (*брын*). Ануш, шого! Тый мыйым йораты-
мым чаренат?

Ануш (*брмалген*). Ала... (*Кая.*)

Савин. От пале? Кө вара пала?

Решоткин толеш.

Решоткин. А-а, Иван тан! Толын шуыч? Кура-
лын пытарышда?

Савин. Пытарышна. Пашажат ик кечаш веле ул-
маш.

Решоткин. А ынде кушко, ала адак иктаж кол-
хозыш шошо ага пытараш полшаш каеда?

Савин. Уке. Мыйын бригадыште улшо чылан монгб
портылыныт. Шкенам колхозыш полшаш толынам. Эрла-
кумышто мыят тракторым МТС-ыш чымыктем.

Решоткин. Молодец, Ивук, тракторист лийынат.
(*Пауза.*) Тунемаш вара сай ыле?

Савин. Итат ойло. Мыйын адак тунемаш каяш йон
уло.

Решоткин. Кушко?

Савин. Летный школыш. Райкомолышто ойлышт,
15 июнь гыч набор тунгалеш, маныт.

Решоткин. Вара?

Савин. Райкомыш мыйым лумын ужыч, кает гын,
колтена, маныт.

Решоткин. Кает?

Савин. Ала, эше нимат ойлен ом мошто! (*Решот-
кин куанен, тудым ондалеш.*)

Решоткин. Йбра, йбра, пеш сай, здорово! Зна-
чит, адак тунемаш кает.

Савин. А мо, йонжб годым каяш кулеш.

Решоткин. А вот ұдыр-шамыч марлан каят!

Савин. Кө кая?

Решоткин. А вот пале. (*Чоян.*) Ну, кө каен кер-
теш?

Савин. Ала, ала! Шоненат ом му.

Решоткин. Ануш кая! Кая огыл, каенат уже.

Савин (*Әреш*). Ануш? Көлан?

Решоткин. Петр Иванович Шалаевлан!

Савин (*Әше чот әрмалга*). Кө тудо тугай шкеже,
актер але мурызо?

Решоткин. Уке, актер огыл, хор дене мураш ту-
ныкта, мемнам олимпиадылан ямдыла. Район гыч кол-
теныт.

Савин. Иктыланат каен огыл. Тый шойыштат!

Решоткин. Товат, кеч кө дечат йодын кертат. А
Шалаев шкеже районыш каен. Але сұанымат ыштен
огыл. Ужамат, отпуск жапыште вашке сұаным ыштен,
пеленже районыш нангайынеже.

Савин. Ом ұшане, товатат, ом ұшане, чыла тиде шоя.

Решоткин. Уке, тиде чыла чын. Ораш нимолан.
Занятий пытымеке, Шалаев эре ялыш коштын. Тыйым
кайымекет, нуно эре пырля лийын улыт. Келшеныт,
вот и каен.

Савин. Ом ұшане. Миклай, чыла тиде шоя. (*Со-
дор әрдыш каен, вуйжым кучен, пушенге пелен шо-
галеш. Телефон йүк.*)

Решоткин. Ала кө звонитла. Мый сейчас куты-
рем да лектам веле.

Решоткин пәртыш куржын пура, окнам чўчеш.

Савин (*шкетак кодеш*). Эх, Ануш! Мый тыйым
изнет годсек шонен иленам, ұшаненам, а тый весым
йәратет улмаш, ынде шўметым весылан пуэнат. Уке!..
Каяш тышеч! Кодман огыл... Йәршеш каяш!

Кая, Решоткин лектеш.

Решоткин. Ивук, Ивук!.. Тьфу! Кайыш. Таче мы-
нар гам куралын улыт манын йоднем ыле, укеат лий.
Могай тудо вустык, йўкымат ыш пу. Ну, Ануш, Иву-
кым йәршеш чиялтенат! (*Ўдыр-шамыч сад лонга гыч
лектыт.*) Ўдыр-шамыч, пашам пытарышда?

Майра. Таче пытарышна. А тый, Решоткин йолташ,
трудоденетым чыла сере.

Решоткин. Тудыжо ышталтеш, тендан деч йод-
шаш уке. А тый, Майра, колышт, район гыч звонит-
лышт: вич кече гыч районный олимпиада лийшаш,
маныт.

Майра. Могай числаште?

Решоткин. Әше раш пале огыл, вара звонитлат.
Хор кружокетым таче погашет логалеш. Срочно смо-
трым ышташ кўлеш.

Майра. Колын улыда, ұдыр-шамыч, таче кастене
чыланат погыныза. Мураш тўнгалына! Уке гын, олимпиа-
дыште йәшкаргаш перна.

Чылан. Йбра. (*Каят.*)

Ануш әркин толеш, олымбак шинчеш, вара кывелеш.

Ануш (*мура*):

Йәратыме мыйын садем,
Сылне палыме верем,
Мые тыйым йәратем,
Кузе тыйым мый мондем?

Лопка олыкем, ужар садем,
Шочмс-кушмо колхозем,
Тендам мые кузе кодем,
Тышеч мые кузе каем?

Йәратыме мыйын садем,
Пеледметым мый вучем.
Сылнын, сылнын тый пелед,
Әре лиям мый пеленет.

Лопка олыкем, ужар садем,
Шочмо-кушмо колхозем,
Тендам мые кузе кодем,
Тышеч мые кузе каем?

Шкетак кодым. Олма садекат йөкрок веле, чонемат
тулла йўла. Мом таче мыйын шўмем шижын?

Шалаев толеш, костюмым чиен, галстукым пижыктен.

Шалаев. Ануш, адак садерыште толашет. Шкетак
улат?

Ануш. Шкетак! Петя, мо пеш кужун коштат?

Шалаев. Кузе кужун?

Ануш. Тентече каенат, иже толат. Кузе мый ты-
йым вучем. Шинчет гын, мыланем могай йөкрокын чучо.
А тый каенат да йомынат.

Шалаев. Түрлө паша ыле, садлан вашке толын ыжым шу.

Ануш. Кунам пашаш шогалат?

Шалаев. Эше вашке огыл. Мый адак кок арнялан отпускым ешарен нальым. Ала молан эшеат ялыште илимем шуэш.

Ануш. Ялыште кенгежым сай. Утларакшым, кунам воктенет шүмбел йолташет лиеш.

Шалаев. Да, чын! Ну вот, мый адак тылат изи неприятностыым ыштем.

Ануш. Могайым?

Шалаев. Мый таче олашке каем.

Ануш. Олашке! Молан?

Шалаев. Паша уло, значит. Каем да вет ом йом, толам.

Ануш. А кө тыйым пала, ала от тол. Кө шинча, ала тышеч йөршын кайынет?

Шалаев. Тыгай сылне вер гыч молан мый йөршын каем. Вара, районышто мыйын службем уло.

Ануш. Тудым кудалтен каяш йөсө огыл.

Шалаев. Тудым, конечно, йөсө огыл, а вот тыйым йөсө.

Ануш. Ом ышане, ала тиде чыла яра мут веле.

Шалаев. Молан, Ануш, мо тый лийынат?

Ануш. Тый мый дечем ырдышкө шылын кайынет манын шонышым, тудак лие. А мый ораде...

Шалаев. Ануш, мом тый ойлыштат, мый тыйым уло чонем дене йоратем. Тый мыйын чонем, тый мыйын пагалымем, ышан йолташем улат. Мый олашке каем гын, тидан тыланет куанаш күлеш. Мый тыйым йөршын тышак ом кодо. Мый тыйым олашке нангаем.

Ануш. Тугеже тый йөршын кает?

Шалаев. Йөршын!

Ануш. А службетше?

Шалаев. Тиде районышто илен, мыйын шерем темын. Олаште сайрак, пашам муамат, тыйымат нангаем.

Ануш. Пашам кузе кудалтен кает? Кө тыйым колта?

Шалаев. Паша гыч мый лектынам.

Ануш. Шке?

Шалаев. Луктын улыт.

Ануш. Молан? (Сырен.)

Шалаев. Ануш, молан тый мыйым тыге тергет?

Мый денем кайыметше ок шу гын, ну, йөра, ит кай! Мый тыйым сөрвалаш ом тунгал!

Ануш. Ах, вот кузе? Шочшына лиеш гын, тунам вара кузе?

Шалаев. „Лиеш гын?“ Ала йөршын огеш лий. Вет врач деке миен отыл?

Ануш. Мый тугакат палем.

Шалаев. Ынде тидын дене шылтыкым кычалнет. Тиде тылат йөннан.

Ануш. А тылат йөннан огыл. Районат шерым темен, ялат ок келше, мыйат ок күл лийынам. Лудынат... Олашке каен шылнет.

Шалаев. Туге, Ануш... Мый тыште уто улам: мый тидым пален нальым, садлан каяш решитлышым.

Ануш (чот ырын). Мо тиде тыгай?

Шалаев. Мыйым ондалаш куштылгак огыл. Ты-йын тошто тагет толын, садлан тыге коят. Тый тудым алят йоратет, тудат тыйым йората. А мый тендан корнешда тореш шогалынам. Ануш, тендан пиалдалан мешаяш ом тунгал. Мый... йөршын каем...

Ануш (ончыч ойлаш ырын, вара кенета). Подлец!

Шалаев (ныжылгын). Айда ваш-ваш шылтыкым огына кычал. Раз тый мыйым от йорате, мом вара мый ыштем?

Ануш. Намысдыме...

Шалаев. А молан?

Ануш. Тылат вожылмаш—садлан уло титакетым ег умбак кышкет. Ушкалаш төчет. Мыйым ушкалет?! А мый тыйым тунар йоратенам, Петр, тунар, иктат ок ышане.

Шалаев. Уло ял пала! Кузе Савин тый верчет трактор дене тышке толын.

Ануш. Намысдыме айдеме, тый шкендым корандаш төчет. Молан почетым пүтыркалет, лучо вигак каласе:—ом йорате, йоча дене, еш дене пижылтмем ок шу да молан мылам простой колхозницам налаш,—манын вигак ойло.

Шалаев. Кузе кертат, туге шоно, Ануш. Но мый тый дечет ойырлаш решитленам: тыгеже когыляннаат сайрак лиеш. Мыйынат йоратымашем тый декет йорен. А ваш-ваш йоратымаш уке гын, мо сайже пырля илимаште. Кызытсе семын ваш-ваш вурседылмеш, икте-весьлан

Ушаныде илымеш—ойырлаш онайрак. Мондо мыйым, Ануш. Мый каем, тетла тый мыйым от уж...

Ануш. Кае! (*Өрдышкө каен шогалеш.*)

Шалаев (*эркын мия*). Мыланемат куштылгак огул, коклаштына мо лийын, чыла пытыже. Чеверын, мый таче кастене каем. Мондо мыйым, ме ала ынде ұмырланат ваш огына лий, но мый тыланет полшаш тўналам.

Ануш. Тыйын полшымет ок кўл.

Шалаев. Нимат огул, моштен илаш кўлеш, ни-гўланат нимом ида ойло. Шалаев жаплан веле каен, адак толеш, сўаным ыштена,—манын шкендым куан-даре да йбра.

Ануш (*шыдын*). Шойышташ мыйым туныктет! Кўн намысыжым шоя дене петырынет? Мыйыным але шкен-дыным?

Шалаев. Тиде шоя огул. Мый ала, чынжымак, тый декет пўртылам.

Ануш. Тылат колхозыш корнымиктат ок петыре, но тетла мыйын шинчашкем ит перне!

Шалаев. Ужат, шкак поктет. Значит, мыйын на-мысем ару. (*Кая.*)

Ануш (*шкетын*). Могай кугу намыс. Тудын верч вожылмаш. Тыгай шакще дене варненам. Ну, от йб-рате, шеретым темена—вигак каласе, а тудо кузе почшым пўтыра. Тыгай айдеме верч тошто сай йолта-шем арам кудалтенам.

Эркын мур:

Корем гочет, чодра гочет
Шонымемже йўкым пуалеш,
Шонымемже йўкым пуалеш.

Нарынче шовычым молан пидынам,
Розовый шовычем уке ыле мо?
Розовый шовычем уке ыле мо?

У тагетым молан кучышым.
Тошто тагем уке ыле мо?
Тошто тагем уке ыле мо? (*Ойгыраш чаркен.*)

Уке, чыташ кўлеш, пўйым пурын чыташ! Тўрлө ок-кўллан чоным пудратен, ниногоай пайдат ок лий. Касат лиеш, ұдыр-шамыч погынат. Кузе ынде нуным ужам? Шылаш!..

Кая, изиш лиймеке, вес могырым Майра толеш.

Пычкемышалтеш.

Майра. Куш лийын тиде Шалаев?.. Ёдыр-шамычше-кушто улыт? Толына веле маньыч, алят уке улыт. (*Тенгыл-шамычым ямдыла.*) Миқлай таче ала мом ой-лынеже ыле, уке—чарныш веле. Йбрата мо тудо мыйым, ала? Йбрата гын, ты марте ойла ыле. Пытартыш жап-лан мый дечем пеш вожылаш тўналын. Мыят тудым ужамат, чонем лектын кайышаш гай кыраш тўналеш.

Музыка почеш мур:

Могай сылне шошо кас,
Вашке шуэш вучымо час,
Мыйын шўмем палыже раш,
Кунам лиеш тыйым вашлияш.

Мый тудым йбратам,
Тудо эре шўмыштем.
Кунам тудым мый ужам,
Шокшо мутым ойлалам.

Молан от тол, йолташем,
Йбратамме шўмбелем?
Ой, кузе тыйым ужем,
Шўм мутемым ойлынем.

Савин сайын чиен, скрипкам конгла йымалан бидалын толеш.

Савин. Вучет?

Майра. Вучем.

Савин. Йбра, йбра, вучо, тудо пеш сай ег.

Майра. Могай ег, кўн нерген ойлет?

Савин. Решоткиным манам, тудым вучет вет?

Майра. Иван, оккўлым ит ойлышт. Мый ёдыр-ша-мычым вучем. Таче пытартыш гана репетицийым ыш-тена. Кумышто районный художественный олимпиадыш каена.

Савин. Йбра, йбра, пеш сай.

Майра. Ивук, тидыжым молан нумалыштат? Садак шоктенже от мошто вет?

Савин. Ом мошто гын, тунемам.

Майра. Гармонетым кондем ыле, пырля ямдылал-тына да пырля олимпиадыш каена ыле.

Савин. Мый тушко каяш ом шу.

Пауза.

Майра. Шич, молан ёрдыштө шогет, лўдат мо? Мый комбо омыл, ом чўнтал.

Савин. Маруся, Ануш тышке толеш мо?

Майра. Ануш дене мом ыштет?

Савин. Кутырышаш уло.

Майра. Ивук, ок кўл, мондо ынде тудым. Тудо ынде Петр Иваныч дене келша.

Савин. Ушанышаш гай огыл. Маруся, чын мо тиде?

Майра. Яраланак мут лектын огыл. Мом ойдат тын, чын.

Савин. Маруся! А молан Шалаев ялыште ила?

Майра. Отпускышто. Отпускшо пытат, Анушымат нангая.

Савин. Анушат кая?

Майра. Конечно, кая.

Савин. Ну, йбра, ончена. *(Ойырлен кая.)*

Майра. Шого!

Ануш толеш, пеш ойган.

Майра. Мо лийынат?

Ануш. Маруся, Петр Иваныч кая.

Майра. Кушко?

Ануш. Олашке! Йбршын. Но тидым Маруся ит шаркале. Эх, молан, молан мый тудлан ушанышым?

Майра. А мо вара? Кая да толеш.

Ануш. Йбршеш кая, шкетын! Тудлан тетла мый ом кўл.

Майра. Ну вот...

Пауза.

Умбалне Ивукын скрипка почеш мурыммо йўкшө шокта.

Мыланемже йсө пешак,
Кузе тыйым мый мондем.
Эре лийнем воктенетак,
Монден ом керт мый тыйым.

Ануш. Маруся, кō тиде?

Майра. Савин Иван.

Ануш. Кузе ныжылгын шокта.

Майра. Иванат ынде пеш шўлыкан лийын. Ануш, тый тудым арам йўкшыктаренат.

Ануш. Мый ынде мо ыштышашем шкат ом пале. Шўмем тул семын йўла.

Майра. Ануш, молан тынар ойгыраш. Шалаев кая тын, кайыже. От шиж мо, Савин Ивук тыйым тошто семынак йбрата.

Ануш. Ой, Маяк, мом ойлыштат. Мо шўргем дене мый Савин дене вашлияш тўналам. Кузе мый тудын шинчашкыже ончалам. Пытен, чыла пытен. Савин дене чыла пытен. Молан тудо толын? Шўмем пудраташ. Тышеч содор кайыже, мондыжо ыле мыйым, ала мыланемат вара изиш ласкарак лиеш ыле.

Удыр-шамыч куржын пурат.

Майра. Кушто тынар коштыда? Молан тынар вучыктеда?

Огуш. Маруся, айда тўналына, вара адак Петр Иванычым ужаташ кўлеш.

Майра. Кушко?

Огуш. Мо тый от шинче мо?

Майра. Первый колам.

Огуш. Вашке машина толшашлык, маныт. Таче кастене кайышаш.

Майра. Ала мом ойлыштат?

Огуш. Товат, огыда ушане гын, Ониса деч йодса.

Ониса. Чынак, Петр Иваныч чемоданынат ямдылен.

Эргубаев, Шалаев, удыр-каче-шамыч толыт.

Эргубаев. Йолташ-шамыч, хорыштыда адак ик енг уке лиеш.

Майра. Кō адак?

Эргубаев. Петр Иваныч кая!

Майра. Мом ыштет. Кайыше комбылан шыданым пуэт гынат, чонешта. Кайышылан—корно.

Шалаев. Маруся, арам тый мутым луктедет. Мый шылын кайымаш уке. Кўлеш, значит, садлан каем, вашке толам.

Майра. Тушто шкендан пашада. А те, удыр-шамыч, верышкыда шичса, тўналына.

Чылан веран-верыш шинчыт. Мураш тўналыт. Майра вуйлата.

Ануш ден Шалаев йыгыре шинчыт.

Майра. Эн ончыч „Гармонетын йўкшө яндар“ мурым муралтена.

Чылан мурат:

Гармонетын йўкшө яндар,
Муралталмет вел шуалеш.
Тўсет чевер, капет йытыра,
Ондалалмет вел шуэш.

Привет.

Айда, тагем, таг тошкалын
Кожлам вашке лектына.
Коктын пырля тату лийын,
Умырым келшен илена.

Капет тыйын пешак мотор,
Пелед шогалме гай коялеш.
Йүкет тыйын шүшпек йүк гай,
Колышталмет вел шуалеш.

Припев:

Упет кудыр—могай сора,
Ниялталмет вел шуалеш.
Түрвет вычкыж—лышташ гае,
Шушаладмет вел шуалеш.

Хор чүчкыдын мураш тунгалеш. Мур почеш кок ұдыр, кок каче
кушташ тунгалыт. Шалаев пөртыш пура.

Ой, шокталте, шокталте,
Гармонетым шокталте.
Гармонь йүкет йонгалтше,
Мемнан мурына шергылтше.

Гармонь йүкет, сылне йүкет,
Мемнан шүмым тарвата.
Кожланурын моторжо
Мемнан чоным йүлата.

Кум рядан гармоньжым,
Кө ок шокто куанен.
Гармонь почеш муралтең,
Кө ок мошто кушталтең.

Ой, моторем, чеверем,
Ончал мыйым воштылал.
Толын шич-ян воктенем,
Гармонь йүкым колыштал.

Ме мурена, ме куштена,
Рүжге пашам ыштена.
Мемнан илыш весела,
Модына да воштылына.

Эргубаев. Ну, вот, молодец улыда! Районный
олимпиадыште обязательно первый верым налыда. Теве
ужыда.

Огуш. Обязательно, Акнаш изай.

Автомобиль йүк шокта. Шофер пура.

Шофер. Сай иледа, кутыреда. Пайремым ыш-
теда мо?

Чылан. Кутырена!

Эргубаев. Смотрым ыштена. Шичса. Каналтыза.
Районный олимпиадыш ямдылалтмынам ончыза.

Шофер. Кызыт жап уке. Олашке вашкем. Шалаев
йолташ тышке толын, маньыч. Кушто?

Эргубаев. Тыштак ылыс. Теве толеш.

Майра. Тудо пөртышкө пурыш.

Эргубаев. Петр Иваныч, Петр Иваныч! Лек!

Петр Иваныч пөрт гыч лектеш.

Шофер. Шалаев йолташ, машина вуча. Айда, тар-
ване!

Шалаев. Ну каяш логалеш, ужамат. Таң-шамыч,
чеверын!

Эргубаев. Петр Иваныч, сүаным кунам ыштена?

Шалаев. Сүаным?

Майра. Кая да толеш веле, йөршын ок кай чай.

Шалаев. Ну, конечно, мый шукулан ом кай. То-
ламат, сүан нергенат шоалташ лиеш. Чеверын!

Ануш (*пөртончыл менгым ондалын шогалеш,
эркын ойла*). Чеверын!

Каят, молышт эркын, йүк пуыде, шоген кодыт, верышкышт шинчыт.
Автомобиль сирена йүк шокта. Эргубаев программым онча.

Эргубаев. Умбакыже соло, „Корем гочет“ му-
рым Анисимова Ануш мура.

Ануш. Эргубаев йолташ, мый таче ом керт.

Эргубаев. Мо тугай, мо лийыч?

Ануш. Йөсө, мыланем таче тиде мурым мураш
йөсө.

Эргубаев. Кузе туге? Тый олимпиадым кўрлат.

Садер гыч Савин скрипка дене толеш.

Майра. Чарныза, Ануш тугакат пеш сайын мура,
ме ик гана веле колыштын она ул. Теве уна, Иваным
пырля нангаяш кўлеш, вет тудат мемнан ял гыч.

Ониса. Чынак, уке гын, мемнан эре мурымаш
веле, кеч Иван Иваныч скрипка дене лийже.

Майра. Ивук, иктаж мурым шоктен ончыкто.

Иван. Шоктем, шоктем, но тыланда ала тудо ок
келше, шүмешда ок перне, чонланда ок келше гынат,
нелеш ида нал, ида өпкөлө.

Майра. А могай мурым шоктет?

Савин. Так, ик мурым. Мый тудым Юл тўрыштө

колынам. Шоло волтымаште ик рвезе мурен. Тусыжѳ
какши веле, а йѳкшѳ пеш виян да моткоч сылне. Чар-
ныде колыштмет веле шуэш. Тудо тиде жапыште йѳ-
ратыме ѳдыржѳ дене сѳрасен огытыл, ѳдыржѳ вес мо-
тор качылан каен. Тудо муро мыланемат пеш келшыш,
монден ом керт мый тудым нигунам.

Скрипка шокта, чыланат мурат:

Мыланемже пешак йѳсѳ,
Кузе тыйым мый мондем,
Эре лийнем воктенетше,
Монден ом керт мый тыйым.

Изи шѳмем ой, ой, тагем,
Лийже тудо тыланет.
Эре лийнем воктенетак,
Монден ом керт мый тыйым.

Воктенемже тый от лий гын,
Шѳмем тулла йѳлалеш.
Эре лийнем воктенетак,
Монден ом керт мый тыйым.

Мурымо годым Ануш парадный омса колонным ѳндал шогыш. Муро
чарнышаш дене Савин Иван скрипкам конгыла йымакыже ѳндалын,
пеш шѳлыкын койын, ойырлен каяш тѳнгале, Майра Савин деке
мия, Савин Ануш дек мийынеже, Майра тудым куча.

Майра. Ивук, ите, шкендымат, Анушымат чамане,
чонетым ит йѳлате. Кае вашке, мондо Анушым!

Савин. Чеверын, Ануш, пилан лий. Чеверын!
(Кая.)

Ануш. Чеверын, Ивук! (Чылан ѳрын кодыт.)

Эргубаев. Умбакыже „Корем гочет“, Анисимова
Ануш мура.

Эркын музыка тѳнгалеш, Ануш йѳсын мура:

Корем гочет, чодра гочет
Шонимемже йѳкым пуалеш.
Ти-ри-ра-ра, ти-ри-ра-ра, ти-рр-ра-ра,
Шонимемже йѳкым пуал...

Шортын, пушенгым ѳндалын, мландыш волен шинчеш. Чылан ве-
рышт гыч тарванат.

Занавес.

КОКЫМШО КЫДЕЖ

Кокымшо сѳрмет

Онис кугызан суртшо. Пѳртшѳ кыдежан. Пѳрт кѳргѳ ару. Ануш
шкетак веле. Ик лукышто йоча койко шога. Анушын азаже уло.
Действий кок ий гыч лиеш. Шошо. Сад але ок пелед. Ануш койко
шѳрыш вуйжым пыштен, ала мом пеш келгын шонен шинча.
Вара вуйжым нѳлталын, кѳшкѳ ончалеш.

Ануш. Шинчамат шалана. Эргым, эргым, вуетат
тул гай веле! Мом ынде ыштем? Кунам паремат? Кунам
шѳмемлан ласка лиеш?

Майра куржын толеш.

Майра. Ну, Ануш, кузе вара? Изини саеммыже
коеш?

Ануш. Тугак. Тул гай кия. Ынде кок кече эре 40⁰
шога.

Майра. Врачше мом ойла?

Ануш. Дифтерит, манеш. Врачшат пеш ѳрын.
Водно йѳдым толын ыле. Дифтеритный сыворотка дене
уколым ышташ кѳлеш, манеш.

Майра. Вара молан огыт ыште?

Ануш. Тыште сывороткыже уке, олаш кайыде ок
лий манеш. Пеш содор, водно йѳдымак, Миклай врачын
записка дене олаш кудалын. Маруся, Миклай могай
сай айдеме улмаш! (Шортеш.)

Майра. Ит шорт. Шкендым кучо!

Ануш. Кумылем тодылалтын. Кузе чыла вере
мыйым пагалат. Миклай ег йоча верч кузе тырша.

Майра. Да! Ачатше кушто?

Ануш. Ачий врач дене. Миклайым вучат.

Майра (часым ончалеш). Кечывалат шуэш, вашке
толын шуыт дыр?

Онис пура. Пауза.

Онис. Ну, изи уныкам, кузе вара?

Ануш. Ой, ачий, пеш йѳсѳ тудлан. Эре кидшым
лупшкедылеш, шѳлен ок керт, магырашат йѳкшѳ уке.

Майра. Миклайже кунам толын шуэш?

Онис. Ала, Аркадий Петровичат пеш чот вуча.
(Ануш ден Майра койко кок могырышто ончен
шогат.)

Майра. Молан вара Аркадий Петровичше тышке
ок тол?

Онис. Миен, нимо денат полшен ом керт, манеш. Решоткин эмьм эше ик-кок часыште конден окшукто гын, ала сенашат ок лий, манеш.

Ануш. Миклайже дене мо лийын, молан тынар шуко шога?

Онис. Аркадий Петрович олашке звонитлен ончыш. Миклай ола гыч эрденак, 9 шагатланак, лектын манын ойлат, манеш.

Майра. Тугеже шангак толын шушаш ылыс. Ала машина иктаж мо лийын? (*Уремыште пеш содор кай-ыме автомобиль йук шокта.*) Теве ала могай машина. (*Окнаш онча.*)

Онис. Ала мемнан машина. Ала Миклаймыт толыт! Майра. Уке, тиде вес могырыш кудале.

Пауза.

Врач пура, вургемым кудадын, халатым чия.

Аркадий Петрович. Кутырмашда?

Чылан. Йбра!

Врач азам колыштеш.

Аркадий Петрович. Ну, удажак огыл ала мо.

Ануш. Доктор, кузе вара, каласе? Эргым чытен кертеш мо тиде черым? (*Пауза.*) Молан нимом от ойло, доктор, эргымын илышыже тый дечет.

Аркадий Петрович. Да! (*Пульсым колыштеш.*)

Ануш. Тугеже кола, ужат? Доктор! (*Ануш шортеш.*)

Аркадий Петрович. Уке. Молан шортат, колашлан мый ом ойло вет. Йбсö, конечно! Решоткин ола гыч сывороткым конден ок шукто гын, вес мерым приниматлен ончена. (*Ончалеш, Майралан.*) Мамаева йолташ, азам нал, уколым ышташ кызытак больницыш нангаена. (*Майра налеш.*)

Ануш. Доктор, мый шкат нангаен кертам. Пуыза мыланем эргым!

Аркадий Петрович. Ануш, тудлан огыл... Кызытеш тышак кодса.

Ануш. Молан?

Аркадий Петрович. Да те шкат черле гай улыда, каналтыза, ида беспокоитле.

Ануш. Доктор, кунам мяш шудет?

Аркадий Петрович. Кунам мяш күлеш гын, мый шкат шуден колтем.

Онис. Удырем, эре ит эйгыро. Аркадий Петрович тошто врач, шуко йочан илышыжым арален.

Врач да Майра аза дене каят.

Ануш. Ачий, мом ынде ышташ? Эргым кола вет?

Онис. А мом ынде ыштет? ынде кеч вуетым кү пелен кыре, нимат ыштен от керт.

Ануш. Шкемын верчемже мый ом шоналте. Эргым нерген... эргым... Адак олма садем уш гыч ок лек. Теният адак олма ок шоч мо? Кеч кузе гынат, олма садым кудалташ ок логал, ончаш, вудым опташ күлеш.

Онис. Сад верч ит ойгыро. Шурно клатым оролышыла мыйын яра жапем лиеш, кечывалым огыл гын, йудымат шыпак нумалам.

Ануш. Эргубаев теният тугак ок ушане, ужат?

Онис. Уке улде мо! Ик кече годым ала молан пеш сырен да пеш чот карыш: „Садым ышташ тунгалынт, олмам кочнешт, мландым арам доктылыт. Оксам, трудоденьым нунылан пытаре“, манын вурса. Шкеже гын, чыла вожшыге луктын кышкен, паренгымат шындаш тореш огыл, да колхозник-шамыч ваштареш улыт.

Ануш. Ачий, умаште угыч шуен шындымыже огыт кошко?

Онис. Могай кошкат? Нунышт пушо веле сайын койыт. Лышташ шинчаштат пеш кугу лийынт.

Ануш. Ала пеледыщлык улыт?

Онис. Шанге доктор деке кайышемла иктым күрлын ончышымат, ыжым пале: ала пеледыщлык, ала лышташлык. Эй, удырем, ойлашат монденам. Майрат— тунемын чарнен улына, ынде испытаний веле кодын, шыжым олашке каем,—манын кутыра. Шыжым Анушымат пырля тунемаш нангаена, манеш. Тунемашыже каен кертам мо, ала?

Ануш. Кертам ма, огым, ямдылалтын ончем.

Майра пура.

Ануш. Ну, вара кузе?

Майра. Мыйым ышт пурто. Намиен шуктышымат, вик палатыш налыч веле.

Ануш. Мыйым ышт шудö?

Майра. Онис кугызайым Аркадий Петрович ала молан шудыш.

Онис. Йбра, шужарем, те коктын шинчыза. (*Кая.*)

Ануш. Маруся, ужат, мый могай неле улам. Садерым ыштена, сад ок пелед, эрге ача деч посна, колынаш гай черле.

Маруся. Мыйын шоньмаште, тений садерна пеледеш. Школыштына мыняр олмапум шынден улына ыле, чылажат кугу лийын улыт. Пеледышлыкше пүкш гай, таче-эрла шарлен кайышаш.

Ануш. Мемнан председательже пеш вустык, мом ойлет, нимом ок умыло. Кызыт олмапу йымалжым пушкыдемдаш да терысым шараш күлеш ыле.

Майра. Мый тиде арняште школыш ом кай, испитанийлан ямдылалташ тунгалам. Ярарак годым лектын-лектын ыштена. Эргубаевым огына ончо. Мемнан колхозыш таче-эрла райком секретарь пурышаш маньт, тиде положенийым чыла почын пуэм.

Ануш. Йбра. (Пауза.) Ну вот, Маруся, тый мыйым ончетат, наверно, шонен шоget: могай тый ораде улат. Ануш, вет тый шке тыгай положенийыш логалынат, манат.

Майра. Молаи туге шонем? Нимат туге шоньмаш уке. Мыйнат тыгай изи лиеш гын, мый куанем веле ыле—маньын шонем.

Ануш. Оккүлым ойлыштат, Маруся.

Майра. Товат, мый вет тыгайым пеш йбратем.

Ануш. Туге ыле да вет, ачаже уке.

Майра. Ия айдеме, енгым ондален да каен. Ануш, Петрже ала кенгежлан адак тышке толеш?

Ануш. Тудын нерген ит ойло. Мыйын ынде тудым ужмемат, колмемат ок шу.

Майра. А толешак гын?

Ануш. Толеш гынат, мый денем пашаже уке. Тыге мыскылен кодымыжо дене мыйым умырешлан йүкшыктарен. Эх, Маруся, сай ден осал ок мондалт. А вот Ивук...

Майра. Ивукым тый шке сырыктенат. Тудо садак кызытат эре тыйымак шона.

Ануш. Енгын шоньмыжым кузе палет?

Майра. Мыланем письмам колтен.

Ануш. Туштак мо кызытат?

Майра. Чкалов олаште. Летчиклан тунемеш. Мый тылзыште иктаж арнялан отпускыш толам, манеш.

Ануш. Шойыштат, Маруся.

Майра. Товат, тебе письмаже. (Пуа.)

Ануш (лудеш). Эх, Ивук! Кунам ынде тудо мыйым ончалеш?

Майра. Кузе ок ончал? Палет, тошто енгын шомак тугай уло: „Старый друг, лучше новых двух“.

Ануш. Маруся, кызыт тыгай нерген ит ойло. Мыйын вуюм комдо гай веле чучеш.

Майра. Эй, ангьра, эн күлешымак ойлаш монденам. Заявленийым лудо да директор пеш куаныш. Испитанийыш пуртена, Анисимова пеш способный ыле, манеш. Вара экстерн дене пытарыме шотеш свидетельством пуэна, мане.

Ануш. Мияш шүдыш мо?

Майра. Обязательно толжо, вара шыжым олашке, Пединститутыш тунемаш колтена, манеш.

Ануш. Но, йбра, Маруся, эргым илаш тунгалеш гын, пижам. Мом пытаргыш тылзыште тунемын улыда, тудым арняште ямдылен шуктем.

Майра. Конечно, шуктет.

Решоткин куржын пура.

Решоткин. Пеледеш, пеледеш, товатат пеледеш.

Ануш. Мо пеледеш?

Решоткин. Олмапу. Ужат, тебе могай шолдра моклака лийын, а кӧргыжӧ шӧрвал гай ошо да пушкыдо.

Майра. Чынак! Ой, могай куаньмаш!

Решоткин. Мый ойлем ыле вет, сад кушкын шуэш гын, колхозлан пеш кугу доходым пуа. Чыла олмапу сайын пеледын олмам пуа гын, тенияк лу тужем тенгем пуышаш.

Майра. Микуш, мом куктыштат?

Решоткин. Товат, Маруся. Мый олмапу пеледышым ужымат, вик правленийыш да шершот дене раз и два шотлен пуышым. Кумшүдӧ олмапу. Ик олмапушто шагал гын, кокшүдӧ олма шочеш. Чылаже кудло тужем олма. Ик килошко куд олма пурыжо, значит, чылаже лу тужем кило лиеш, тенге денат лу тужем тенгем пуышаш.

Майра. Тений нимогай доходымат ит вучо.

Решоткин. Молаи?

Майра. Олмапу-шамыч эше тыгыде улыт, олмам нумалын огыт керт. Садлан чыла пеледышым кӱрын кышкена.

Решоткин. Ой, уке, уке!

Ануш. Ит лүд, Микуш, кұрын огына кышке.

Майра. Конечно, чыла огыл. Опыт ышташ, у сор-
тым лукташ иктаж витле олмапум кодена, молыштым
кұрын кышкена.

Решоткин. Кұрын кышкет?

Майра. Кышкена!

Решоткин. Палет, Майра, мом тый ыштынет?

Майра. Мом?

Решоткин (*пылышышкыже*). Вредительством.

Майра. Микуш, тыйын тушто пашат уке. Мо ыш-
тышашым ме палена. Тений кұрын кышкена, а вес ий
кок пачаш шуко шочеш.

Решоткин. Ну, йбра, ыштеда гын, ыштыза.

Майра. А тый, Ануш, зачетым ит мондо, тудыжат
күлеш вет.

Ануш. Ом мондо, Маруся.

Решоткин. Эй, шайтан, мый эн күлешыже нер-
ген ойлаш монденам... Сывороткым конденам... Врач
уколымат ыштен.

Ануш. Ой! (*Олымбак волен шинчеш.*)

Решоткин. Йбра эше тошто палымет полшыш,
тудо огыл гын, ала кас мартеат толын ом шу ыле.

Ануш. Кө? Шалаев?

Решоткин. Теве шкат ужат... Таче тышке толаш
лийын.

Ануш. Ок күл! Ок күл! Ида ойло!..

Майра. Вот ынде мый тылат ұшанем, Ануш, тый
чынак Шалаевым йбратымашетым чарненат?

Ануш. Мылам туге чучеш... Мый тудым сайынже
йбратенат омыл...

Майра. Йбратен омыл манат, а тудын верч Сави-
ным кудалтенат.

Ануш. Мый тунам, Савин мыйым ок йбрате шо-
ненам. Йбрата гынат, чотак огыл. Тудо сыдне письмам
возен, эре скучатлем, вашлийшашым вучен шукты-
шашла ок чуч, манын ойлен. Но мый тудлан иктым
проститлен ом керт—тудо вет талуклан мый дечем
каен. Мый тунам ораде мардеж гай улам улмаш. Мый
тунам мыйын верчем курсыжымат кудалташ күлеш—
манын шоненам. Вет тудо тунам тый дечет посна илен
ом керт манын, ойла ыле. А вот ынде ила... И пец
сайын ила... Вашке летчикат лиеш.

Уремыште автомобиль сирена шокта. Огуш ден Ониса пурат.

Огуш. Савин, Савин Ивук толын.

Майра. Эркырак, Огуш.

Огуш (*шып, чұкыдын ойла*). Ме Ониса дене
коктын уремыште шогена ыле. Ончена, Кожланур мо-
гырым пурак тұргалтеш. Мый пёрдшө осал мардеж
манам, а тудо самолет гай самолет манеш. Мый уке ма-
нам самолет мланде ұмбалне ок кошт, а Ониса, эй ия,
автомобиль улмаш, манеш. Самолет дене автомобильым
тудо эре путая. Тыге ұчащен шогымына годым ты ман-
меш пасу капка деке автомобиль „тұрр“ кудал толын
шогале. Мый содор капка почаш, почешем Ониса
куржеш. Капка деке миен шуым, ончем, автомобиль-
ыште Савин Иван, мемнан трактористна шинчылтеш.

Майра. Чынак?

Ониса. Товат. Йбршын летчикла коеш.

Решоткин. Тожо, ойла Онисат, летчик вургем
дене, конечно, летчикла коят.

Огуш. Тыланет кеч могай вургемым чикте, тый
садак колхозный счетоводла коят. (*Воштылыт.*)

Решоткин. Ну, йбра, ала высший сорт папи-
росшо уло. Кок кече лиеш шупшынат ом ул.

Майра. Огуш, машиныже вара куш кайыш?

Огуш. Районышкыла кудале. Мый чытен ыжым
керт, куржын мыйышым: „Шукулан толат?“—маньым.
—Отпускыш толам, лу кече илем,—мане.

Решоткин. Туге! Кок ий лиеш ынде Ивук деч
ик йукат уке ыле. Адак мбггө савырныш. Ужат тебе—
тракторист гыч летчикат лийын, да илыш шолеш, ай-
деме кушкеш.

Майра. Ойлышым вет, Савин толеш маньым, лач
тольо. А тудо ёрдыштө иленат, нимомат огеш шинче
докан. А мемнан тыште мынар вашталгыш лийын.
Ануш, ынде Савин...

Ануш. Маюк, ит ойло тудым, мыйын тугагат чонем
пудрана. Эргым, йбратыме эргым, кузе тый кызыт
илет, ала тыйын мोगыретат йукшен?

Врач, Онис пурат.

Ануш. Доктор, ачий!

Онис. Ит лүд, ұдырем. Аркадий Петровичлан да
Миклайлан таум ыште.

Майра. Уколым сенен?

Аркадий Петрович. Да! Чыла сай, эргычын шүмжө таза, уколым сенен, кризис эртен, эргыч ынде ила.

Ануш. Тау, Аркадий Петрович! *(Миен өңдалеш.)*

Майра. Онис кугызай, а мемнаи саднаже пеледеш.

Онис. Пеледеш? *(Окна деке мия.)* Чынак пеледеш!

Занавес.

Кумшо сүрөт

Декораций—олма сад. Олма сад кушкын. Лум гай ошын пеледын. Садерыште Огуш, Майра да моло ұдыр-шамыч пашам ыштат. Огуш олмапу йыр мландым пушкыдемда. Майра шукш кудым кўрын кышка, вара укшым пўгыртен, пеледышым ұпшынчеш.

Чыланат мурат.

Олма садше пеледеш,
Лум гай ошын коялеш.
Илышнаже сылнештеш,
У саска гай лялеш.

Шўшпык шўшка, куку мур
Сылне олма садыште.
Ме мурена, ме куштена
Рвезе калык коклаште.

Шўшкалдыза, каче-шамыч,
Шўшпык йўк гай шергылтше.
Муралтыза, ұдыр-шамыч,
Олма садна йонгалтше.

Майра. Эх, олмапужат, мемнам куандараш тый пеледынат.

Огуш. Эргубаев Анушым вурса ыле, ынде йўкымат ок лук.

Майра. Тудо ынде йөршын өрын. Ты марте тыгыде олмапу ўмбалне иктат пеледышым ужын огыл, а тений—на, лум гай ошын койын пеледын.

Огуш. Ынде Эргубаев Анушым вашлияшат аптрана ала мо? Тенгече вашлийынат, өрдыж гыч веле коранын кайыш.

Майра. Йбра эше тенгече райком секретарь пурен саднам ончен, мемнам куандарен кодыш. Эргубаевымат чот критиковатлыш.—Тугай у пашалан полшаш

кўлеш, молодежыын инициативыжым поддеживатлаш, —мане.

Огуш. Тугеже пеш сай. Уке гын, Эргубаев тугак мыланна ок ушане ыле. Ынде олмам веле вучаш.

Майра. Олма щочшашыже але пале огыл. Онис кугызай эре ызга: „Йўштө ынже тол, уке гын, ик пеледышат ок код, чыла кагуснен пытат!“—манеш.

Ануш толеш.

Ануш. Нине олмапу-шамычым поснак эскерен ончаш кўлеш. Ик шукш кудымат кодыман огыл. Утларакшым тошто лышташ-шамычым кўрын кышкыза.

Огуш. Молан ниным?

Ануш. Нуно у сорт олма лийшашлык улыт.

Майра. Ануш, пашат кузе?

Ануш. Паша пеш сай.

Майра. Ужынат мо?

Ануш. Көм?

Майра. Пуйто ок пале, летчикым.

Ануш. Уке! *(Кугун шўлалтен, пашаш пижеш.)*

Майра. Эй, тыят, толмыжлан кум кечышкат каен а тый алят ужын отыл.

Ануш. Тудын ала мыйым ужмыжат ок шу?

Майра. Ок шу гын, эре тыйым ок йод ыле. Тенгечат умшаж гыч ок лек, эре тыйым ойла. Тый шке винамат улат. Тый тудым мыскылыме семен ыштенат. Садлан тудо тый дечет вожылеш докан.

Ануш. Эх, Маруся, молан тудлан вожылаш. Тудлан огыл, мыланем вожылаш кўлеш. Ала ынде ушыж дене тўрлын мыскылен пытарен.

Майра. Арам ойлет, Савин Иван тугай огыл.

Ануш. Маруся, куш пурем?

Майра. Молан?

Ануш. Ивук толеш!

Майра. Маньым вет!

Ануш. Тышкак толеш, кузе вашлияш, ой, мом ынде ойлаш тўналеш?

Майра. Да кө пала, мом ынде ойлаш тўналыда? Айда уждымо лийына. Иктаж мурым лук.

Коктын мурат:

Куэ вуйышто кукужо
Мо пеш шўлыккан коялеш?
Ала ыгыже шук да?
Ала ыгыже уке да?

Ломбо вуйысо шўшыкшб
Мо пеш шўлыккан коялеш?
Ала игыже шуко да?
Ала игыже уке да?

Мемнан йоратыме йолташыже
Мо пеш шўлыккан коялеш?
Ала мемнам шоналеш да?
Ала весе келшалеш да?

Савин Иван толын шогалеш. Йолыштыжо кўчык шулышан хромо-
вый кем. Канде галифе, канде гимнастерка, вуйыштыжо пилотка.
Ончыч ёршыла коеш, пеледышым онча, вара чак мия.

Савин. Кутыреда, удыр-шамыч!

Чылан (*ончалыт*). Кутырена!

Савин (*миен кидым пуа*). Садда чот пеледын,
олмажат сай лиеш дыр?

Майра. Олма шумешкыже шогыза, вара могай
лиймыжым паледа.

Майра мутлана, а Ануш ончалде пашам ышта.

Савин. Мыйын, Маруся, кызыт отпуск веле, шу-
кылан толын омыл. Ала тунемын пытарымекем Йош-
кар-Олашкак колтат. Тунам вара ужаш тўналына.

Майра. Тугеже сай лиеш ыле. Меат вет шыжым
тунемаш каена.

Савин. Кушко, кб дене?

Майра. Пединститутыш, Ануш дене.

Савин. Пеш сай, пеш сай.

Майра. Ануш, мо тугай лийынат, уна толын, а
тый ик мутымат от пелеште.

Ануш. Унаже ок пелеште гын, мый кузе пелештем.

Савин. Мутланымет ок шу гын, кеч могай уна
толжо—садак от пелеште.

Майра. Уке, тудлан огыл, вожылын ала мо?

Огуш. Чонжо дене мутланынеже да изиш вожы-
лын чай?

Савин. Ала вес унам вуча?

Ануш. А мо, мыланна вучаш ок лий мо?

Майра. Уке, Ивук, тыгайым ит ойлышт. Тоштым
ида шарне! (*Вуйжо дене Анушым ончыкта. Огушлан
ойла.*) Огуш, йўметат шуэш чай, айда правленийыш
миен толына.

Огуш. Айда!

Каят, Ануш ден Савин кодыт.

Савин. Кузе вара илет, Ануш?

Ануш. Кузе мый илем—чыла шинча ончылно.

Савин. Туге гынат, мый вет тыште ом иле, садлан
омат уж.

Ануш. Южгунам йокрок, а мом ыштет? Ынде ок
лий, шкат палет. Шочшым ончем, пашам ыштем.

Савин. А эргычын тазалыкше кузе?

Ануш. Ынде поро лияш тўналын. Колыма гыч
утлыш. Тўрлым ужаш перна, а еглан воштылаш веле-
лийже...

Савин. Чылаштак огыт воштыл. Шукышт чама-
нат да пагалат.

Ануш. Мом мыйым чаманаш, тыланет вес еным
чаманен пагалаш кўлеш.

Савин. Ануш, молан тыге ойлет. Шич, тебе тен-
гыл уло, ала кутырашат иктаж шомак лектеш.

Ануш. Мо уло—кутыро, кутыраш шогымаштат
лиеш, но мыйын шонымаште, тылат мый денем куты-
рен шинчаш ниюгай кўлешыжат уке.

Савин (*кидшым куча*). Шич, йодам! (*Шинчыт*).
Тыгеже сайрак лиеш. Ануш, тый вет палет, молан мый
тышке толынам?

Ануш. Палаш ом пале, но тогдаем.

Савин. Ануш, ынде тыйын мыланем нимом ойлы-
шашетат уке мо? (*Ануш шып.*) Нимат от ойло? (*Кы-
нелын, кок могырыш коштем*). Кок ий ынде эртыш.
Тиде жапыште мый шуко лудынам, шуко тунемынам,
шуко шоненам. Шукыж годым тыйын нергенет. Мый
кызытат тыйым эре шонем... Монден ом керт мый
тыйым тугак, кузе мондаш ок лий шке шочмо вернам,
йогышо вўднам, изи чодранам, пеледышан олыкнам...

Ануш. Ындыже тый мондет... Тый чонешташ ту-
немынат.

Савин. Уке, Ануш, тый дечет посна мыланем
каваштат шыгыр.

Ануш. Йылмет йылдырий! Ожно тый тыге ойлен
от мошто ыле. Тыйым колыштатат, чонетат тарвана.
Только... Кузе от вожыл, Ивук, еным тыге мыскылаш?

Савин (*воктекше шинчеш*). Ануш, тый йоршын
пужленат... Тылат эре мыскылтыш гай чучеш. Тиде
чер гай вашке эрга. Тый мылам ўшане: ме адак пиа-
лан лийына. Ўшане гына...

Ануш. Молан?

Савин. Мемнан ончыкылык пиаллан да мыйын йоратымашемлан.

Ануш. Йоратем манметлан ушанем. Но мый денем тый, Ивук, пиалым от му. Молан мыйым йораташ? Мый тудым ом шого.

Савин. От шого? Молан тыге ойлет?! А тый палет? Мом мый шонен пыштем—чыла ыштем. *(Пенгыдын.)* Ануш, кунам сунаным ыштена?

Ануш. Мылам ынде сунан ышташ жап эрген, а вот тый, Ивук, ыштет, но мый денем огыл. Кычал мушкаланет сай, ушан, олесе удырым да йоратен илыза.

Савин. Пеш поро кумылет, Ануш! Но мый тылат каласенам: мый шукертак Анисимова Аннам марлан налаш шонен пыштенам. Шке шонымем вашталташ ом йорате... Тый мыйын ватем лият.

Ануш. Ивук, кумылем. Молан тиде кулеш? Молан тый мыйын чонем тынар пудратет? Мый тыйын ончылнет кугу титакан улам, тидым мый палем. Тый мыйым йоратет, тый мыйын титакемат кудалтет—тиддан мый ушанем. А вараже, вараже мо лиеш, Ивук?! Йоратымаш эрген кая, мый тылат уто лиям... Тунам вара тый адак тоштым шарнаш тунгалат, мыйым йочам дене упрекатлаш тунгалат. Тиде шучко, Ивук! Но тиде лиеш, потомучто йоратымаш пыта... Йоратымаш эре тутыра гай шула.

Савин. Тудын шула, кон йоратымашыже тутыра гай вишкыде.

Ануш. „Кон йоратымашыже тутыра гай вишкыде?“ Палем, тидын дене мыйымак титаклет...

Савин. Уке, Ануш! Тый шкендым шке титаклет. Ала тый тудым монден от керт, садлан шкендын чонетым тыге йулалтет...

Ануш. Ой уке, уке!

Савин. А сунаным ыштена!

Ануш. Уке!

Савин. Мо эре уке да уке!

Решоткин толеш.

Решоткин. Майрук!

Савин. Эх, мешаен коштеш.

Ануш. Кутырмашет, Николай Филимоныч!

Решоткин. Проститлыза... мый Майрукым кычалам.

Ануш. Нуно правленийыш кайышт.

Решоткин. Мый правленийыште ыжым уж.

Савин. Пеледыш ончаш тольым, манын каласе.

Решоткин. Туге, Иван Иваныч. Олмапу-шамыч пеш сай пеледыныт. Мый шкат пеледемла веле чучам... Нуно мыланна тыгай ароматым ыштен улыт. Мый председатель лиям гын, нунылан наградым пуаш йодам ыле.

Савин. Кюлан, олмапулан?

Решоткин *(орын)*. Мо? Уке!

Ануш *(чот воштылеш, Савин куанен онча)*.

Савин. Вот тыгеже сай! А мый ынде, Ануш, тый йоршын воштылаш монденат, манын шонышым.

Решоткин. Мый тыланда ыжым мешас, извинаясь!

Савин. Нимат огыл, нимат огыл. Миклай, газета-шамыч таче толын огытыл?

Решоткин. Ой, извинаясь, Ваня! *(Кусеныштыже кычалеш.)*

Савин. Мо тугай, мом йомдаренат?

Решоткин. Тыфу! Вот вуй!.. Вуйторыкышто эртак шершот пагга веле бордеш, а телеграмма пуаш йоршын монденам.

Савин. Могай телеграмма?

Решоткин. Тыланет срочный телеграмма толын. *(Кычалеш.)*

Ануш. Алят пуэн отыл?

Савин. Кунам толын?

Решоткин. Толаш—толын, а вот пуаш мондалтын.

Ануш. Тенгечак толын, а тый иже ойлет.

Решоткин. Нимат огыл: „лучше поздно, чем никогда!“ *(Луктеш.)*

Савин. Пу-ян вашке. *(Лудеш.)*

Решоткин. Мом возат?

Савин. Срочно ужыт, кайыде ок лий.

Ануш. Мо тугай, кушто?

Савин. Теве, луд: „Немедленно явиться, практика слепому полету назначена досрочно“.

Решоткин. Ивук, тый вет отпускышто улат?

Савин. Отпускышто. Но теве жап шуде ужыт. Расписаний вашталтын. Кайыде ок лий. Ала шыжым ужына.

Решоткин. Эх, беда, беда... Машинат ремонтышто, каем да имне кычкаш шудем.

Савин. Ну вот, Ануш, жап мыланна шагал кодын. Чыла тиде пашам кызытак решитлаш кудеш. Ануш, тыланет тышак кодаш ок лий. Тыйым мый нангаем. Мый решитленам: тый мыйын ватем лият.

Ануш (*эркын воштылын*). Могай тый онгай улат, Ивук! Вуеш ит нал, кумылем. Мый тышеч нигушкат ом кай.

Савин. Ануш, сайрак шоналтен ончо, молан тылат шкендым йомдараш.

Ануш. Ом кай. (*Олмапум ончыкта.*) Олмам вучен шукташ кудеш. Тиде мыйын пашам, Ивук. Каласе, тынар шуко жап паша ыштымеке, тунгалме пашам лугыч кудалташ лиеш мо?

Савин. Тый шке нергенетат шоналте, шкендымат чамане.

Ануш. Тый пеш поро ег улат, Ивук. Чын вет? Пеш поро кумылан. Мыйын шотыштем, ойгырымет ок кул. (*Тарвана.*) Ну, чеверын... Тыйын толмет чоным пудыраташ веле йорыш. Туге гынат, мыланем ынде ласка, шулашат куштылго лие. Шого, Ивук, могай мый полдалге улам, эн кудешланже тау ышташ монденам. Сыворотка муаш Миклайлан полшыметлан тау! (*Содор.*) Мый кызыт гына умыленам, ончыч Шалаев шоненам.

Савин (*эрын*). Шалаев? Тый тудым вученат. А толынам—мый! И ораде гай тыйым марлан каяш йодам. А тый мыйын йодмемлан от шоналте.

Ануш. Кузе огым? Огым гын, тыште омат шого ыле, тынар чонемым омат йулалтаре ыле.

Савин. Тугеже, Ануш, тый мыйын шонымашем дене келшет, толмешкем вучет? (*Ануш вуйжым сава.*) Пеш сай, Ануш, мый кызыт каем. Чеверын!

Ануш. Чеверын, Ивук.

Савин. Тылат мый чыла возем. Вашмутым пуэт?

Ануш адак вуйым сава. Савин содор кая. Майра ден Огуш толыт, кидыштышт книга. Ануш куаныше тусан.

Майра. Кайыш? Мо адак лийда?

Ануш. Нимат уке! Тудо монтгеш частышке кая, кызытак.

Майра. Тый адак сырыктышыч?

Ануш. Уке! Мыйын шонымаште, тудо ыш сыре.

Майра. Ыш сыре? Тый сырыктенат, а тудо сырен огыл. Эх, Ануш, Ануш!

Ануш (*миен, Майралан кидым пуа*). Майрук, тыят ит сыре мылам... Мый титакан улам. (*Ондалын, вачышкыже вуйым пышта.*)

Занавес.

КУМШО КЫДЕЖ

Нылымше сурет

Шыже. Декораций 1-ше суретсыак. Олма пеш шолдра. Олма Онис орола. Кечывал жап. Райзо вуйлатыше Пайметов ден колхоз председатель Эргубаев сад гыч лектыт.

Пайметов. Ну, Эргубаев йолташ, те ынде уло районлан рекордым шынден улыда. Могай чапле сад! Тыгай сад уло район мучкат уке.

Эргубаев. Ойлем вет, Пайметов йолташ. Тиде пашалан мыйым шошымак райком секретарь моктен кайыш. Мый садым моткоч йоратем. Изием годсекак тыгай садым кушташ шоненам ыле, ынде шонымем шуктышым.

Пайметов. Палет, тендан садердан лумжб район мучко шарлен. Ончен куштышашлан кеч кбат таум веле каласа.

Эргубаев. Ынде ойлыманат огыл, ончен куанет. А шукерте огыл тыште яра ир верыле. Ышташ кұлын. Мочоло тиде сад верч мыйын шумем йулен. Мочоло жапым йомдаренам. Палет, даже вудымат южгунам шкак оштеденам.

Пайметов. Эргубаев йолташ, тиде садлан тендан колхозым ял озанлык выставкыш представитлаш шонена... Но только...

Эргубаев. А мо?

Пайметов. Организаторыштым представитлаш, маньт.

Эргубаев. А мо, заслужитлена гын, представитлаш кудеш. Тиде тендан паша. Мыланем шкемым мокташ онгаяк огыл.

Пайметов. А мый вет тыйын нергенет ом ойло. Сад ончышо, сад куштышо мастар ег-шамыч нерген ойлем. Кб тыгай садым ончен куштен? Кб нуно улыт?

Эргубаев. Кө мастар? Кө куштен? Пашаште чылан мастар улыт. Тиде паша чыла калыкын, массын сенгымашыже. Конечно, кеч могай массымат вуйлаташ күлеш.

Пайметов. Райкомышто тыгай сведений уло, тиде садым комсомольский организацийын инициативыже дене ышташ тўналме да организаторышт Анисимова Ануш ден Мамаева Мария. Чын мо?

Эргубаев. Огайым ойлет, Пайметов йолташ, огайым. Первый колам, товатат огай! Мамаева ден Анисимова?

Пайметов. Неужели комсомол райкомым ондален улыт?

Эргубаев. Ужамат, ондален улыт. Чынак, тиде пашаште комсомолец-шамычат полшен улыт. Но сад нунын вий дене ышталтын манаш нигузеат ок лий. А Анисимова ден Мамаева кызыт паша годым лектын веле каен улыт.

Пайметов. Куш каен улыт?

Эргубаев. Ял гыч шылын каен улыт.

Пайметов. Кузе шылын, мый ом умыло?

Эргубаев. Тугак, пашалан ьрканен улыт да каеныт.

Пайметов. Колхоз председатель улат, куш каеныт, кунам от пале.

Эргубаев. Олаш каеныт, тунеманш пурынешт маньт-ыс. Тидыже лўмжў веле чай?

Пайметов. Да, тыгеже нуным выдвигатлаш ок лий манат?

Эргубаев. Уке, уке ок лий...

Пайметов. Тыланда, конечно, утларак пале. Тугеже рядовой кокла гыч иктат келшыше уке?

Эргубаев. Мыйын шонымаште гын, уке!

Пайметов. А мом ыштет, уке гын, уке. „Укелан—судат уке“, манат да йбра. Тугеже чеверын, каем да ойлен ончем, ала колхозын руководствомыжым выдвигатлена.

Эргубаев. Тиде тендан паша, Иван Сергеевич. Мыланем ўшанеда шонем. Мый вет первый ий огыл колхозым вуйлатем.

Пайметов. Чынжымак, сад чапле. Тендам ончен, моло-шамычат сад пашам шараш тўналыт. Тиде пеш кулу сенгымаш. Вес ий тышак питомникым ышташ полшена. Но мый каем.

Эргубаев. Йолын колташ огай огыл, Пайметов йолташ, ала имным кычкаш?

Пайметов. Ок кўл, ок кўл, мый кызыт Кожланурыш гына—сельсоветыш миен толам. Мый эше тендан деке толам. Кызыт парторганизацийын секретарьже дене кутырен ончена. Кызытеш...

Эргубаев ужата, Решоткин лектын шогалынат, пьртончылно шога, шыпак колыштеш.

Эргубаев. Вот тыланда сад! Мый тиде пашам эре ьрдыжыш корандем ыле, пашаланат шотлен омыл, а вот тушто, на, Москва, сельскохозяйственный выставка! И выставкыш молым огыл, нине кок шатырка ўдыр-шамычым колтынешт. А мемнам, кў чыла тиде пашам вуйлатен, ьрдыжеш кодат. Ну и паша! (Кая.)

Решоткин вола.

Решоткин (ызга). Могай новость, чорт возьми-то! Пайметов выставкыш Ануш ден Майрам колтынеже, а Эргубаев пашам сайын ыштышыжым коранден, чапшым шке налнеже. А чытыза-ян, мый кугу начальник омыл, чылажат „Пеледыш“ колхозын счетоводшо веле улам, но тыланда чынжым ончыктем. (Садыш каяш тўна-леш.) Тьфу! Адак тиде Онис орола. Чыталте, шонго, мый тыйым чиялтем.

Пьртыш куржын пура. Онис толеш.

Онис. Ай, олмаже могай? Шымлу ий тўняште илем, тыгайым ужын омыл. Анушем пагаленак шочын ала мо? Эргубаев гын, Анушым эре вурса ыле, а ынде шыпланен... Эх, Ануш, илышетым веле тый ыштен ьжыч мошто...

Решоткин изи лапка ящикым пумалын луктеш.

Решоткин. Тиде шонго вуй адак тыште! Онис изай, уна садышкет кок йоча пурат. Вашкерак, уке гын, олматым кўрын пытарат.

Онис. Кушто? (Онча.)

Решоткин. Уна, тебе, клуб шенгелне.

Онис. Чынак мо?

Решоткин. Товат, товат!

Онис. Могай ия йоча-шамыч! (Кая.)

Решоткин. Ну, счетовод, ит нере! У сорт олмажым кунар кўлеш, наламат, кушко кўлеш, тушко кол-

тем ыле. (*Олмапу лонгаш пура, ик олмам налеш.*)
Теве мыйын чон йўлалтарыше олма! Кочкаш але пыш-
таш? Уке, кочкаш ом коч. Икече ик олмам кочна,
пеш шере ыле. (*Весым налеш тўнгалме годым Онис
магыралын колта.*)

Онис. Э, Миклай, мом ыштет?

Решоткин. Нимат уке, ончем веле.

Онис. Олмам кўрын каен, ўдыр-шамычым пукшы-
нет чай? (*Толеш.*) Коран. (*Тоя дене перынеже.*)

Решоткин. Онис изай, мом ойлыштат, нуным
пукшаш—нуно изи улыт мо?

Онис. Вара молан кўрат?

Решоткин. Онис изай, пеш кўлеш, товатат, ик
тиде ящик наре веле кўлеш.

Онис. Ой-ой, тый ик ящикым! Ушет каен мо ты-
йын, Миклай? Нине Анушын опыт ыштыме олмаже, а
тый ик ящикым кўрнет. Палет, Ануш ик олмамат на-
лаш шўден огыл. Кўшнысым огыл, ўлык велшыMAT по-
ген пыштыза, мане.

Решоткин. Вот ораде-шамыч, олмам чаманат,
мый нунылан сайым ыштынем, а нуно торешланат. Па-
лет, мыланем нине олма срочно кўлыт, а Анушланже
нимолан.

Онис. Мом ыштымыжым мый ом пале. Значит кў-
леш да налеш шўден огыл. Кай, кай тышеч!

Решоткин. Ну, тыгай шонго тормак дене шотым
от му, толешат, шкеж деч йодам. Теве тачак ала то-
лын шуыт. (*Пура.*)

Онис. Шке толмекше, кеч мом ыштыже. Мыйын
тунам пашам ок лий.

Изиш лиймеке, Ануш ден Майра толыт, оласыла чиенят.

Ануш. Мый шинчын толынам гынат, шотдымын
нойышым.

Майра. Тый вет таче пеш эр кынелынат. Мый
кеч омо пытымеш сайын малышым.

Ануш. Вуемат коршта. Олма-шамычем кузела, он-
чалшаш да малаш. (*Каяш тўнгалеш, Онис садер гыч
лектеш.*)

Онис. Ой, ўдыр-шамыч, толын шуын улыда ул-
маш. Кузе вара коштда?

Майра. Пеш сай, кугызай, пеш сай.

Онис. Тунемашда коктынат пурышда?

Майра. Ануш пурен, мый гын ыжым керт.

Онис. Шойыштат чай?

Ануш. Шойыштеш, шойыштеш! Коктынат пурен
улына, отличнылан сдатлышна. Кумышто каяшат ве-
рештеш. Ачий, олмат кузе, кўрын огыт ул?

Онис. Уке, йўдшў-кечыже гай оролем. Эргубаеват
ынде сай лияш тўнгалын.

Ануш. Ах, рывыж! Ачий, мўнгыш миен тол, мый
тыланет гостинцым конденам. Ме кызыт тыштак лийына.

Онис. Йўра, ўдырем! (*Каяш тўнгалеш.*)

Ануш. Эй, ачий, мылам письма толын огыл?

Онис. Уке, ўдырем, уке. (*Кая.*)

Ануш. Мо адак лие? Молан письмам колтымым
чарныш?

Майра. Пытаргыш письмажлан мыняр жап эртен?

Ануш. Пытаргыш письма колтымыжлан ынде кум
арнят шуэш.

Майра. Тыйже возенат? Вашмутым пуэнат?

Ануш. А мый йўршыш вашмутым пуэн омыл.

Майра. Эх, Ануш, Ануш! Тыйым вес тўня гына
тўрлатен кертеш.

Ануш садаш кая. Решоткин куржын лектеш.

Решоткин. О-о, тебе кугу озаштак толын улыт.
Кутырмашда вара, Мария Тимофеевна?

Майра. Йўра, илалтеш.

Решоткин. „Илалтеш“ маныда, илыза, илыме го-
дым илаш кўлеш. Кузе вара, Маруся, пуренат?

Майра. Пуренам. Вашке ынде тунемаш каем.

Решоткин. Кает?. Тый кает, а мый вот адак сче-
товодешак кодам. Мыят каем гын, мо лиеш? Мый ин-
ститутыш пурен ом керт, но сельхозшколыш садак кер-
там. Такше заявленийымат колтенам.

Майра. Миклай, йылметым тўгатен оMAT ойло.
Кушко кает, молан? Тыйым колхоз гычшат огыт колто.

Решоткин. Каяш тўнгалам гын, мыйым иктат ку-
чен ок керт. Счетоводым муаш йўсў огыл.

Майра. Ну, шке палет, шкаланет шке оза улат.
Микуш, ужат, йырым-йыр лышташ оралген. Могай
сылне шыже! Ончо! Уна, кўшнў кайык-комбо-шамыч
каят.

Решоткин. Каят? Кушкыла... Чынак... Маяк... Адак
мутланаш онгай лий, адак коктын веле кодна! (*Майра-*

лан.) Маюк! Мый тыланет шукертсек ойлынемат, эре вожылам.

Майра. Мом? Ойло, Микуш.

Решоткин. Ала тыйын мый денем кутырыметат ок шу?

Майра. Ок шу гын, тыге мый тый денет оматшого ыле.

Решоткин. Маруся, мый, мый... мыят заявлениым сельхозшколыш колтенам.

Майра. Тидын нерген тый, Миклай, мылам ойленат-ыс.

Решоткин. Ойленам гын, вара мо лиш. Те каеда, ала мыят каем.

Майра. Ну мо, пеш сай!

Решоткин. Уке, Мария Тимофеевна, мый тидын нерген огыл, мый весын нерген...

Майра. Ну, мо нерген, ойло, йолташ Решоткин!

Решоткин. Маруся, мый, мый шукертсек ойлынем... Мый... (Ануш толеш.) Эх, адак мешайышт!

Ануш. Арня жапыште садшат йоршын вашталтмыла веле коеш. Ме кайышна—олмат тыгыде, ужарге веле ыле, а кызыт...

Решоткин. Ануш, мый тыйым сөрвален йодам. Пу мыланем иктаж лу олмам.

Ануш. Молан, кочмет шуын мо?

Решоткин. Кочкаш огыл, мыланем пеш важный пашалан кӱлеш.

Ануш. Теве шукш кочмо олма ӱлкӱ вельн, миенал.

Решоткин. Уке, мыланем эн сайже, эн шергаканже кӱлеш.

Ануш. Ой, уке, уке, у сорт олмам туге шалатылаш ок лий. Шке велалтмешкышт кечышт.

Решоткин. Ануш, вет шкаланем огыл, мый...

Ануш. Ну, молан?

Решоткин. У-у! Кызыт тудым ойлаш ок лий. Секрет! Вес гана чыла паледа. От пу?

Ануш. Огым.

Решоткин. От пу гын, сад гычет садак шолыштам. А-а-а! Йоршын монденам. Теве! (Кӱсен гыч луктеш.) Эрденак толын. Кӱсынжӱ! Мыят ом пу.

Ануш. Мо тугай?

Майра. Ануш, письма, товатат письма. Пу вашке!

Решоткин. Конечно, письма... Анне Анисимовой.

Ануш. Кӱ деч?

Решоткин. Ала могай летчик деч.

Майра. Микуш, пу вашке, молан енын письмам кучет?

Решоткин. Пуыза олмам, вара письма тендан лиш.

Майра. А ну, налже да, кунар кӱлеш налже!

Ануш. Ну, йбра, мий да нал! Ну только шуко ит кӱр.

Решоткин. Ануш, ит лӱд, утыжым ом нал.

Решоткин садерыш кая. Почешыже Майра ужата, Ануш письмам лудеш.

Ануш. Ой, Ивук, чонем!

Майра. Толеш мо?

Ануш. Толеш! Товатат толеш!

Майра. Кунам?

Ануш. Теве. (Лудеш.) „Практика пытымеке, маневрыш мийышна. Испытанийым сайын сдаватленам, аэроклубыш инструкторлан назначаяш ойлат...“

Майра. Умбакыже луд!

Ануш (лудеш). „Отпускыш колтат, иктаж тылзе гыч шуам. Кузе илет, письмам возо...“

Майра. Ну вот, а тый лӱдынат, письма ок толманат. Вашмутым пуаш кӱлеш.

Ануш. Йбра, только кызытак огыл. Институт гыч возена. Тудлан вес сюрпризым ыштена.

Пайметов толеш.

Пайметов. Ӱдыр-шамыч, толын улыда! Пеш йбра. Те мыланем пеш кӱлыда. Кузе вара иледа? Тунемашат пурышда?

Майра. Пурышна, поздравитлен кертат, Пайметов йолташ.

Пайметов. Мамаева йолташ, тый комсомольский организацийын секретарыже улат, туге вет?

Эргубаев лектын колыштеш.

Майра. Туге, Пайметов йолташ.

Пайметов. Вигак каласе: кӱн инициатива дене тиде сад ышталтын?

Майра. Молан?

Пайметов. Палыме шуэш.

Майра. Инициативыже комсомольский организационный. А чыла тиде пашам Анисимова Ануш вуйлатен, шукыжо годым сад гыч лекде, трудодень деч посна тудо пашам шкет ыштен. Моло-шамыч жапын-жапын веле полшен улыт.

Пайметов. А ну, Эргубаев йолташ, чын мо тиде? (Пауза.) А вот партийный организационный секретарь-жат Семенов йолташ йбршын тыгак ойлыш. Эргубаев йолташ, парторганизационный секретарьжылан ушанаш лиеш?

Эргубаев. Если тудат тыге оила, то...

Решоткин олма ящик дене сад гыч лектеш. Олымбак лоп волен шинчеш, ящикым ончыкшо шында.

Пайметов. Решоткин йолташ, тый мом ыштылат? Молан олмам кўрат?

Онис толеш.

Майра. Ах, шайтан, эн сайжымак кўрын луктын.

Онис. Кугышт изи дечат ораде улыт. Кō шўден? Мыйын кайызем веле вучен, шолыштынат лектын.

Решоткин. Мый шолыштын омыл, мый Ануш деч йодын налынам.

Онис. Молан тыге ыштылат, Ануш, вет шкат ик-тыланат налаш от шўдō ыле, а тыгай полдырман Миклайлан ик яшлыкым пуэнат?

Ануш. Пеш йодеш да... Ала мом ыштынеже!

Пайметов. Чынжымак, Решоткин йолташ, опытный участкысе олмам молан кўрынат, каласе?

Решоткин. Эх, ынем каласе ылят, мом ыштет? Чынжымак каласаш—теве мо! Пайметов йолташ, те шанге Ануш ден Майрам сельхозвыставкыш представитышаш нерген ойлышда, а шке ода представителе. А вот мый тиде олмам выставкыш колташ ямдыленам.

Пайметов. Вот кузе? Адак ик доказательство ешаралте. Палет, Эргубаев йолташ, йонгылыш корныш тошкалынат.

Эргубаев. Ала? Ала чынак, паша шуко улмо дене молодежыын кушмыжым ужын шуктен омыл.

Решоткин. Ала молодежь кушмылан шўмет шелын да туге ышташ тōченат?

Эргубаев. Ой, тый мом ойлыштат, Решоткин йолташ! Ужамат, изиш йонгылыш лийынам, ваш-ваш

умылен огына ул. Мом ыштет, йонгылыш кеч кōнат лиеш...

Пайметов. Мом ыштышаш нерген партийный организационный кутырена. Таче каслан колхозный собранионный погет, тушакын колхоз гыч выставкыш кандидатлан представитыме нерген да тыйын тыгай поведениет нерген кутыраш кўлеш. Ала тыгай еным ончыкшо колхоз председателылан кодашат ок лий.

Решоткин. Ой, ой... пентгыдын!

Пайметов. Моло семын ок лий. Шўм шелмаш—тошто койыш, енын заслугыжым шкалан налаш тōчымаш—кугу титак!

Решоткин. Пайметов йолташ, а тиде олмажым Москваш колтена, тек Марийский республикын отделыштыже йолген кият.

Олма ящикым кўшкō нōлтен, правленийыш пура.

Занавес.

Визымыше сўрет

Декораций—институт общежитийын ик комнатше. Комнатыште йытыран гына погымо кум кровать, кум тумбочка, покшелне ик изи ўстел, ўстел йыр кум пўкен шогат. Ануш ден Майра ўстел вашта-реш шинчынытат, пеш заниматлат.

Майра. Кузе ынде мемнан колхозышто илат, огынат пале.

Ануш. Толмыланна вашке кок тылзат шуэш.

Майра. Эргубаев ынде мыланна пеш чот сырен, докан?

Ануш. Тыге лиеш, маньн, шоненат огыл чай? Тушто вигак: ме пырля иленат, нимомат ужын шуктен огына ул. Ордыж гычат раш пале.

Майра. А кузе погынымаштыже койо? Кузе ойлыш! Шонен брат. (Эргубаевым койдарен оила): „Мый изи годсек тыгай садым ышташ шоненам ыле. Олмапу кушташ—тиде паша огыл, а куанымаш! Тиде мемнан общественный нагрузка ыле. Ме шкенам вийнам чаманыде саднам ончен улына, кузе ава шке йочажым ончымылан трудоденьым ок нал, меат тугак сад ончаш тōчышна!“

Ануш (воштылеш). Ха-ха-ха!

Майрат воштылеш. Тамара гитара дене пура.

Тамара. Мом лудыда? Онай книгам ала мо?

Ануш. Кёлан кузе? Майра, айда вашке лудын пытарена, уке гын, адак киношкат вараш кодына.

Тамара (*нунын книгам ончалеш*). Ой, господи! „Ассимиляция и диссимиляция согласных“. Могай сылне статья! (*Койкыш шинчешат, гитарым перкалаш тўналеш.*)

Ануш. Тамара, мешает, чарне!..

Тамара. Интересно. Мыйын пуримем годым те мом пеш воштылда? „Диссимиляция согласных“ нергенак огыл дыр? (*„Дружба“ тангом шоктен мур.*)

Майра. Ануш, айда читальныш каена.

Ануш. Каяш логалеш.

Книгам, тетрадьым поген налын, Ануш ден Майра танго муро почеш лектын каят.

Тамара (*мурым чарнен*). Эй, юмыжат, могай йокрок. Выходной ваштареш але выходной кече—нигуш пурачат брат. Эх, умаште первый курсышто веле скучаяш жап уке ыле, эре у ег, эре у палыме. Тунам студент-шамычат тыш коштыт ыле, ынде нуныжат огыт пуро. Сайрак подругем укеат, йондым. А нунылан гын, тунемаш гына пу, молым нимом огыт шинче докан. Книгаш нерыштым керытат, тек шинчат... Кушко мый таче Викторым нангаем? Театрыш але кафеш? Кафеш гын сайрак, тушто ег шуко ок лий.

Тамара угыч шокташ тўгалеш. Решоткин пура.

Решоткин. Ай, ай! Ну, Ануш, могай колта! (*Ануш манын чак мия, вара кок кидше дене Тамаран шинчажым петыра.*)

Тамара. Витя, ит шутитле!

Решоткин. Могай мый тылат Витя, мый Коля улам.

Тамара (*брткен кынелын шогалеш*). Безобразие! Тиде могай ег? Кё тыланда пураш разрешитлен?

Решоткин. Кё разрешитлен? Комендант!.. Тый шонет, мый йодде пуренам.

Тамара. Кё кўлеш тыланда, лекса тышеч!

Решоткин. Мыланем мемнан знатный егна кўлеш. „Пеледыш“ колхоз гыч.

Тамара. Тыште нимогай знатный ег уке. Ме чылан студент-шамыч веле улына.

Решоткин. Кузе уке, тыште Анисимова ила. Мый тудын деке толынам.

Тамара. Анисимова дек толынат гын, кузе тый лавран кидет дене егын шинчам петыраш тоштынат?

Решоткин. Мый... мый... Ануш шонышым! Извинитлыза!

Тамара. Вигак пале, тый эше некультурный улат. Иктаж могай колхоз гыч докан?

Решоткин. Чын! „Пеледыш“ колхоз гыч... Мый колхозный счетовод Решоткин Николай Филимонович улам, а тыланет тушто нимолан сыраш.

Тамара. Ха-ха-ха! (*Игылтын.*) Эше Николай Филимонович.

Решоткин. А тый каласе, все-таки Анисимова ден Мария Тимофеевна кушто улыт?

Тамара. Читальный залыш кайышт. Вашке толыт, коридорышто вучо.

Решоткин. Ай-ай, тый шкеже могай культурный улат? Мый унала толынам, а тудо мыйым омса тўрышто шинчыктынеже. А тый палет, студентка йолташ, тый мемнан колхозыш унала миет гын, мый тыйым вигак ўстелтёрыш пуртен шындена.

Тамара. А колхозышто теней кинде сай шочын мо?

Решоткин. Сай да шуко. Колхозышто пашам ышташ полшет гын, яра пукшена, кеч мўшкырет тореш кайымеш коч.

Тамара. Могай грубиян, нахал! Колышт, гражданин, тый мыйым просто йгыштаренат, лек тышеч!

Решоткин. Ит покто, мый шкат каем. Иктым гына каласе, кушто тендан читальный залже?

Тамара. Читальный зал? Как уремыш лектат, шогалай мogyрыш кай, кок кварталым кайымекет, кок пачашан порт дек шуат. Тушко пуро да читальный залым йод.

Решоткин. Йбра! (*Лектын кая.*)

Тамара. Кайыш! Тек агыргыл коштшо. Изииш ушыжо пура, читальный зал олмеш мончаш пурен лектеш гын, тыш толмыжым нигунамат ок мондо. (*Часым ончалеш.*) Ух, куд шагатат шуэш, куд шагатлан Витя толаш лийын ыле. Таче ок тол гын, тудо вара мыйым йбршын ондалаш веле шона. (*Пудрым, кремым шўргеш шўраш пижеш. Омса пералтыме йўк шокта.*) Лиеш, лиеш, пурыза!

Савин Иван летчик форма дене пурен шогалеш.

Савин. Здравствуйте!

Тамара. Здравствуйте.

Савин. Йонгылыш пурен омыл дыр? Тиде гын 16-шо комната?

Тамара. Да!

Савин. Анисимова ден Мамаева тыште илат?

Тамара. Тыште. Нуно тендан палымыда улыт мо?

Савин. Туге, ме ик ял гыч улына.

Тамара. Ах, ик ял улыда? Шичса! (*Пукеным пуа.*)

Савин. Тау... Ноенак омыл.

Тамара. Разрешитлыза палыме лияш. (*Чак мия, кидым шуя.*) Тамара.

Савин. Пеш сай! (*Кидым пуа.*) Иван Иванович Савин!

Тамара (*куанышыла.*) Да, летчик улыда?

Савин. Штурман.

Тамара. Шичса, каналтыза, толмешкышт кутырен шинчена.

Савин. Пеш тау. Мыйын кызыт жалем уке. А Анисимова ден Мамаева кушто улыт?

Тамара. Могай паша ыле мо?

Савин. Уке, личный паша дене. Кушто улыт нуно кызыт?

Тамара (*брышла.*) Нуно ала куш лектын кайышт.

Савин. Ала иктаж вере занимаглен шинчат?

Тамара. Могай занимаглат, гуляяш каен улыт. Нунын деке ала могай ег тольо, „Николай Филимонович улам“, манеш.

Савин. А, тиде Решоткин! Вот мо, йолташ, мый изи запискым кодем, вара Анисимовалан пуыза! (*Воза, часым ончалец.*) Мыйым вучыжо, ик шагат гыч толам.

Тамара. Йбра... Каласем... (*Савин кая.*)

Тамара запискым лудеш, омса пералтыме йук, Тамара содор запискам кўсеныш пышта.

Тамара. Пурыза.

Решоткин пура.

Решоткин. Гражданка, молан те тыге енгым мыскыледа?

Тамара. Кузе, мом те ойлыштыда, Николай Филимонович?

Решоткин. Читальный зал олмеш, мыскылен мончаш веле колтен улыда.

Тамара. Кузе.

Решоткин. Тугак!

Тамара. Тый шке йонгылыш лийын улыда докан.

Решоткин. Кузе йонгылыш? Тый уремыш лекмеке шологай могырыш кайыза, манын ойлышда. Мый тушко мийышым, а тушто калык мончаш веле пура, нимогай читальный залат уке.

Тамара. Тый шке винамат улат. Мый пурла могырыш каяш ойленам, а тудо шологай могырыш каен. Олаш толынат гын, пылышетым сайын шогалтен колышт. Мый, угыч кае, ынде муат.

Решоткин. Нигуш ом кай, толмешкышт вучем.

Ануш ден Майра пурат.

Ануш. Миклай толын, пеш сай. Кунам толынат?

Решоткин. Шукерте огыл.

Тамара. Шантак толын да эре грубитлен шинча. Тый возражаяш от тўнал, мотор каче? Эше лавран кидше дене мыйын шинчам петырен.

Решоткин. Мый, Ануш, тый улат шонышым.

Майра. Ничего, яндар лавраште нимат уке.

Тамара. Айда унадам ончыза! Ом мешае.

Майра. Тамара!

Тамара. Мый коло ий эре Тамара улам! (*Лектын кая.*)

Майра. Коло ий огыл, а коло куд ий!

Решоткин. Маруся, тиде могай вожын поч? Пырля тунемыда мо?

Майра. Уке, тудо второй курсышто, шкеже Козмодемьянск гыч. Його, тунемаш бркана, садлан стипендийымат пуэн огыл ул.

Решоткин. А-а, садлан пеш кечкыж шинча.

Ануш. Тудланат веле огыл, качыже каенат, пел шўмем йомдаренам, манеш.

Решоткин. Ну, йбра, тудын дене пашам уке. Мый тыланда пеш кугу уверым конденам.

Майра. Ну, мом шоget, шич да каласе вашке!

Решоткин. Первоак... (*Кўсеныште кычалец.*) Мыйт тендан деч почеш ом код, эре нушкашак тўчем. Луд! (*Кагазым пуа.*)

Майра (*лудеш*). „Колхоз Пеледыш“, счетоводу Решоткину Николаю Филимоновичу. Приемная комиссия республиканской сельскохозяйственной школы со-

общает, что Вы приняты на I курс. Занятия начнутся с 15 октября"... Микуш!

Решоткин. Кум кече гыч ынде мыят вет тунемаш тунгалам.

Майра. Пеш сай, пеш сай.

Ануш. Тый кает, а колхозыштыжо? Тыйын олмешет ко вара кодеш?

Решоткин. Колхоз верч ида ойгыро. Мемнан пунчалым Райисполком утвердитлен, председатель ынде у, Эргубаевым сниматлыме, колхозышто вес порядо-кым ыштыме.

Майра. А счетоводшо?

Решоткин. Счетоводат уло. Тендан кайымекыда мый ик тылзе эре Огушым туныктенам. Тугай тале счетовод лийын, ну!

Ануш. Туге гын, йбра!

Решоткин. Чыла сай. Ануш, ынде колыштса, мыйын тыланда пеш кугу увер уло.

Ануш. Ну, мо вара! Олмам чыла поген налын улыда, тудын нерген увертарынет мо?

Решоткин. Олмат тыйын Ануш Москваш миен шуын.

Ануш. Кузе?

Решоткин. Тугак, тебе телеграмма, Главный выставочный комитет гыч.

Ануш (*лудеш*). „Председателю колхоза „Пеледыш“. Главвыставком благодарит Вас за присланные Вами экспонаты. Сообщаем, что ходатайство Наркомзема Вашей республики удовлетворено, лучшие садоводки республики—комсомолки тов. Анисимова Анна и Мамаева Мария—утверждены кандидатами на Сельскохозяйственную Выставку“.

Майра. Ом ушане, тый тидым шке возенат.

Решоткин. Ала мом ойлыштат, Майрук. Теве ончо: печатьше, подписьше. (*Эркын.*) „Академик Цицин“. Мыйын эше ик увер уло.

Ануш ден Майра. Мо адак?

Решоткин. Мый вет лумынак тендан деке машина дене толынам.

Майра. Кушко, молан?

Решоткин. Таче мемнан колхозышто кугу пайрем. У муй дене пурым ыштен улына.

Ануш. Могай пайрем?

Решоткин. У кинде лумеш да тендан выставкыш кандидатлан утвердитлымашым палемдаш. Районный организационный-шамыч тыге кустен улыт. Тендан деч посна мый кайымаш уке.

Ануш. Кузе ме каена, мемнан занятий.

Майра. Ануш, коктын коштмеш, тый миен тол, эрла лач выходной кече. Изиятым ужат.

Решоткин. Коктынат каяш. Машина ямде, корно—шоссе, шофер чулым, кок часыште намиен шукта.

Майра. Когыляннат каяш онгай огыл, Ануш, тый кае да йбра.

Решоткин. Маруся, тыланетат обязательно мяш. Кожланур гыч баянистым ужын улына, куштымаш, мурымаш лиеш. Шарнет чай, районный олимпиадыште кузе кушталтен пуышна.

Майра. Умыр мучко эре куштыман огыл.

Решоткин. Мый денем кает гын, Майра, мый корнышто тылат пеш кугу уверым каласем... Мый... Мый...

Ануш. Мо, мый.. мый... манын шоget. „Мый тыйым моткоч йбраем, тый дечет посна ныгушкат ом кай!“ манын вигак ойло.

Решоткин. Ну, кеч тидыжат йбра! (*Шулалтен.*) Мыйын ойлышашым Ануш ойлыш.

Ануш. Ойлышашет уло гын, шукертак ойлем ыле. Эх, тендан токмак йылмыдам. Айда, Майра, чие. (*Чият. Омса пералтыме йжк.*) Лиеш?

Шалаев пурен шогалеш.

Шалаев. Здравствуйте!

Майра. Здравствуйте! (*Окна деке миен шогалеш.*)

Шалаев. Ануш, мый адак тыйым тошто гайымак шке ончынем ужам.

Ануш. Мом каласынет, молан толынат? Каласе, молан толынат?

Шалаев. Кузе молан, тый декет унала. Ануш, тыйын олаш тунемаш толметым кольымак, вик тышке. Мый тыйым йудшо-кечыже эре шонем, вучен иленам. Чучкыдынак ме тендан колхозым, олма садым, клубым, тыйым... Анушем, эре шарненам.

Ануш. Тыгай мутым мый шуко колынам, мый тудым чыла шарнем. Каена, Майра!

Майра. Каена, Микуш!

Шалаев. Ануш, шого! Уло чонем дене йодам, ик-кок мутлан код.

Ануш. Маруся, те кайыза, мый лектам веле. (Майра ден Решоткин каят.) Ну, мом ойлынет, ойло!

Шалаев. Ме тый денет кок ийым ужын огына ул, а тый мыйым тыге вашлият. Ончал мыйын шинчашкем, кузе ончыч йбротен ончет ыле. (Анушын вачышкыже кидшым пышта. Ануш эркын шўкалеш.) Мый умылем, тый мыланем обижатлалтынат. Мый тый ончылнет кугу титакан улам.

Ануш. Молан тидым шарнаш? Мый шкаланем шке титакан улам. Петр, нимолан кызыт мыланна тыге кутырен шогаш. Чеверын! (Омса деке каяш тўнгалеш.)

Шалаев. Кушко тый? Мый але тыланет нимомат каласен омыл.

Ануш. Каласе, ужат вет, мый вашкем.

Шалаев. Ужам. Икте вашка гын, весылан ойлаш пеш йбсб. Эн ончычак, Ануш, ончыкто мыйын эргым... Эргым гына.

Ануш. Вараш кодын тый тудым шарнет, тудо мый денем огыл. Тудо ялыште, кочаж дене. Мо эше?

Шалаев. Мый шкетын илен, орланен пытенам. Мый шке ешем дене илынем. Мыйын эргым, ватем уло. Да, ватем, Анушем уло. Чынжымак, молан ме тыге посна илена, Ануш?

Ануш. Мо ынде тый угыч мыланем предложенийым ыштет, угыч темлаш толынат?

Шалаев. Да, палынет гын, предложений! Мый тыйым, Ануш, йбраташ нигунамат чарнен омыл. Мыйын изи Анушем нигунамат уш гычем лектын огыл. (Шалаев Анушым бндамнеже, Ануш шўкалеш.) Тый мылам от ушане?

Ануш. Чыла ынде тиде мылам нигунарат интересно огыл!

Шалаев. Ах, вот кузе улмаш! Мый чынжымак вараш кодын толынам. Тый яра отыл. Тый весым вучет. Но мемнан аза уло, Ануш.

Ануш. Мый яра улам, мый эрыкыште илем. Эргым тыйым нигунарат ок вучо. Тудо мыйын, а мемнан огыл. Мый нигунамат, колат, нигунамат ынде тетла тый денет ом ушно.

Майра (йўкшб шокта). Ануш, кает гын, айда вашке!

Ануш. Йбра, лектам веле. (Кбгбным налеш.) Извините, Петр, мый комнатным тўкылынем.

Шалаев (брын онча). Мыйым ынде поктен луктат? Майра. Тўкылымб ок кўл. Тамара толын.

Тамара пура.

Тамара (Шалаевым ончен). Здравствуйте! Мо тый, Ануш, мыйым от знакомитле? Тугеже шкаланем палыме лияш логалеш. Тамара!

Шалаев. Петр Иванович Шалаев!

Ануш (омсаи). Майрук, чыталте. Зоялан запискым возалтем. (Ануш воза. Тамара ден Шалаев мутланат.) Тамара, пуэт?

Тамара. Зоялан? Йбра!

Шалаев. Ануш, мый тендам ужатем.

Ануш. Ок кўл! (Лектын кая.)

Шалаев. Тамара? Там... тендан ача лўмда кузе?

Тамара. Африкановна... молан тиде, Тамара манза да йбра.

Шалаев. Тамара Африкановна, те огыда шинче, кушко тыге нуно пеш содор кайышт?

Тамара. Нунын лўмын налаш ала могай Николай Филимонович толын, счетовод улам манеш.

Шалаев. А-а! Решоткин, чын, колхозный счетовод. Интересно, могай запискым возен кодыш, айда ончена!

Тамара. Онгай огыл, Шалаев йолташ, кузе ег запискым лудат?

Шалаев. Нимат огыл. (Миен налеш, лудеш.) „Зоя! Проститле мыйым, кайыде ом керт. Мыйын кугу куаңымаш, поздравитлен кертат. Решоткин лўмын налаш толын, таче мемнан кугу пайрем. Вес могырымжо, „тошто палымам“ деч шылаш йбн лий, тудо мыйым преследоватла. Эрла кастен толына“. Да, онгай записке! (Пуа, Тамара лудеш.) Неужели Анушым Решоткин налеш? Сўан, товатат сўаныш кайышт. Да „Преследоватла“ манеш. Кб тудым преследоватла! Неужели мыйым тыге ойла.

Тамара. Онгай записке!

Шалаев. Тамара, кб эше Анисимова деке толеда?

Тамара. Толмашышт пеш уке ыле. Таче веле чарныш уке, икте почеш весе толыт.

Шалаев. Вот кузе, шўлалташат эрыкым огыт пу.

Тамара. Ончыч тебе тудо аныра счетовод тольо. Вара ала могай ик военный пурыш. Тудат личный паша дене манеш да эше ала могай запискым коден. Эй, юмо серлаге, вет мый тудлан пуашат монденам... Мом ышташ?

Шалаев. А мом ыкынаш, пу мыланем да йбра. Ончалына, кузе военный-шамыч личный паша дене возат. Пу-ян! *(Кидым шуя.)*

Тамара. Ой, уке, ынде тиде запискыжым нигузеат яра ом пу.

Шалаев. А молан вара пуэда?

Тамара. Таче те мемнан вечеринкеш мый денем танцеватлаш тунгалыда? *(Ордышкб.)* Ну, Виктор, чыте, мый тылат ончыктем...

Шалаев. Тангом! С удовольствием. Тангом да эше вальс-бастоным. *(Тамара кид гыч запискым налеш. Лудеш, комната мучко коштеш.)* Савин, адак Савин! Уке, мотор Анушем, мый тылат шкемым мыскылаш ом пу. *(Запискам кушкед шуа.)*

Тамара. Ах!

Шалаев. Значит, танго да вальс-бастон. Тамарочка! Туге вет?! Теве ужыда, Ануш Савинын запискыжым кушкед шуэн, а шкеже колхоз счетовод Решоткинлан марлан лектеш. Пеш сай!

Тамара. Мом ойледи, нимом ом умыло. Молан тиде тендам пеш чот интересоватла?

Шалаев. О, мыйым танго пеш интересоватла, Тамарочка!

Омса пералтыме йук.

Тамара. Лиеш! *(Савин пурен шогалеш.)*

Савин. Адак ик гана здравствуйте. Извините, мый ыжым мешае?

Тамара. Здравствуйте, пожалуйста, шичса!

Савин. Ида беспокоитле, мый вашке кайышаш улам. *(Шалаевым ужеш.)*

Шалаев. Ида вашке, Савин йолташ!

Савин. Шалаев Петр! *(Ореш.)* Ну, здравствуйте! *(Кидым пуа.)* Те молан тыште улыда?

Шалаев. Те молан, мыят тудланак: унала толынам.

Савин. А кушто улыт удыр-шамыч?

Тамара. Молан вашкеда, шичса!

Савин. Жап уке. Мый таче монгыш кайынем, телеграммым пуэнам.

Тамара. Пеш жалко, Иван Иванович! Вараш кодда. Шукерте огыл кайышт.

Савин. Кушко?

Шалаев. Ялыш пайрем ышташ.

Савин. Мый ом умыло. Молан? А мыйын запискем лудо?

Тамара. Запискым...

Шалаев. Теве запискыда! Тиде, чын вет? *(Савинлан пуа.)*

Савин запискам налын онча.

Савин. Кушкедын! Мый ом умыло, молан тудо тыге ыштен и молан вучен огыл?

Шалаев. Онгаяк огыл тудлан, Савин йолташ. Те огыда пале але: тудын таче кугу пайремже!

Савин. Пайрем! Могай пайрем!

Шалаев. Сун! Анисимова Решоткинлан марлан кая, счетовод вате лиеш. А Решоткинже ынде счетоводат огыл, вашке агроном лиеш.

Тамара. Да, да, Савин йолташ, пеш жал гынат, Ануш тудо счетоводлан марлан кая.

Савин. Тиде чын огыл, те воштылыда, пагалыме гражданочка!

Шалаев. А те огыда ушане? Ончыч тугак мыят ыжым ушане. Теве ужыда. Пожалуйста, теве запискыже, йолташ удыржылан возен коден.

Тамара. Да, да! Лудын кертыда.

Савин *(налешат, лудеш)*. „Зочка, проститле мыйым, но мый кайыде ом керт. Мыйын пеш кугу куанымаш... поздравитлен кертат... таче мемнан пайрем, саде „тошто танем“ таче адак толын... мылам йон лий...“ Тыге! *(Нимом пелештыде лектын кая.)*

Тамара. Запискыжым, запискыжым молан, кушко нангаеда?

Шалаев. Айда нангайыже, тылат молан?

Тамара. Нимат ом умыло, ом пале, мом тыге ыштылыда?

Шалаев. Тыланет умылаш нимолан. Айда танцыш каена, Тамарочка! Мый вет тый денет танго кушташ лийынам.

Тамара. Да, эше вальс-бастоным. *(Каят.)*

Занавес.

НЫЛЫМШЕ КЫДЕЖ

Кудымшо сүрөт

Шыже, колхоз сад. Лышташ-шамыч шөртнө гай лийыныт. Ик могырышто колхоз правлений омса коеш. Сцена покшедне йошкар шовыч шарыман үстел. Кок могырышто тенгыл, пүкен-шамыч шогат. Кас. Электричество але чүкталтын огыл. Сцена гыч воштыр дене түрлө түсан электролампа кечат. Садерыште калык шуко, шукушт үдыр-каче улыт. Чийымышт чапле. Коктын-кумытын сцена мучко шаланен шогат. Ик лукушто баянист шинча. Занавес почылтмо деч ончыч музыка чот шокта, занавес почылтмо годым хор тўгалеш.

Пеледалте мемнан садше,
У саска дене тўзланен.
Мемнан ынде илышнаже
У саска гай туту лийын.
У саднаже мемнан чапле,
Ончышылан чап лийын.
Мемнан пайрем пеш сбрале.
Саска гай чевер лийын.

Пайметов (*лектын шогалеш*). Молодец, үдыр-шамыч! Яра жапым сайын эртараиш моштеда. Сылне муро, чонетымат тарвата.

Огуш. Тиде мурым шке возен улына. Семжым Микита изай туныктен. (*Баянистым ончыкта*.)

Пайметов. Пеш сай, пеш сай, шўжарем.

Огуш. А молан алят пайремым огыда тўгал?

Пайметов. Уна-шамычым вучена. Ануш винамат, тудо тынар калыкым поген, а шкеже алят уке.

Огуш. Тудо таче огешат тол, вара эр марте вучаш тўгалыда?

Пайметов. Молан ок тол, толеш. Решоткин машин дене дўмын налаш каен.

Огуш. Решоткинлан пеш ўшанашыже огеш лий.

Пайметов. Теве, Онис изай толын.

Онис. Мыят пеш вучем. Ала мо пеш кужун шогат, ала огыт колто, ала Савин Иваным вашлийын улытат, тудым вучат.

Пайметов. Савин, тудат таче толеш мо?

Онис. Эрдене телеграммым колтен, таче кастане толшашлык. Тудо ынде лётчик лийын!

Пайметов. Колынам, колынам, кугысай! Ну вот еще сай, ме значит, еще ик у унам вашлийына. Молан калыкым пычкемыште шинчыктеда, электричеством чўктыза!

Онис. Лиеш. (*Пура*.)

Пайметов. А үдыр-шамыч эше ик гана муралтыза, кушталтыза, а баянист, тыят онгарен ончо!

Баянист шокташ тўгалеш, электричество волгалтеш, кок рвезе, кок үдыр—нылытын куштат. Автомобиль йўк шокта, чыланат тарванат. Ануш, Майра толыт.

Пайметов. Вучен шуктышна! (*Мия*.)

Ануш. Сай кутыреда, пошкудо-шамыч.

Чылан. Кутырена!

Пайметов. Ну, үдыр-шамыч, мый тендам кугу сенымаш дене да сельхозвыставкыш кандидатлан ут-вердитлыме дене саламлем. (*Кидыштым куча*.)

Онис лектеш.

Онис. Удырем! (*Ондалын шупшалеш*.)

Ануш. Ачий, кузе вара иледа?

Онис. Пеш сайын. Эргыч тыйым вучышат, шукерте огыл мален колтыш.

Ануш. Пайметов йолташ, мый эргым деке миен толам. Кеч малышым ончалам.

Пайметов. А молан малыше йочам тарваташ, эрдене ужат. А Решоткинда кушто?

Ануш. Тудо машиным гаражыш нангайыш.

Онис. Ну, родо-шамыч, уна-шамыч толын шуыныт.

Пайметов. Клубыш чыланат, пайремым почына, угощенийым тўгалына.

Чыланат пурат. Анушат пура. Пайметов, Майра кутырен кодыт.

Пайметов. Ну, Мамаева йолташ, кузе олаште иледа?

Майра. Сайын илена. Ордыштө илен тунемалтын огылат, изиш йокрокрак!

Пайметов. Нимат огыл. Скучно ок лий, Решоткиннат ынде олаш тунемаш мия. Тудо тыйым пеш йбрата ала мо, тугела коеш. (*Решоткин толеш, колыштеш*.) А тыйже йбратет?

Майра. Мый?! Мый кызыт нимат ойлен ом мошто.

Пайметов (*ондалеш*). Эх, Майрук, ынде палыдыме веле лийыч. Тынар мый тыйын верчет тыршем, а тый шўметымат раш почын от ончыкто. Каласе чон пытен, йбратет але уке?

Майра. Каласаш? Конечно, йбратем.

Пайметов. Ну, тугеже пеш сай, тачак сўаным ышташ лиеш. Айда клубыш. (*Пура, Решоткин ораде гай шоген кодеш*.)

Решоткин. Ой, мом мый колам! Мо тиде тыгай? Чын мо?! Але пылышемлан тыге шоктыш. „Йбратем“, мане. Мом те ыштылыда? А Пайметовшо вожылдымо, райком тудым паша дене колтен, а тудо ўдыр почеш веле куршталеш. Ой, мо тиде тыгай! Аптрал! (*Куржын пура.*)

Автомобиль йўк шокта. Савин оила: „Кондымыланда тау. Чеверын!“ Шоферын вашмутшо: „Чеверын!“ Сирена йўк шокта. Огуш лектеш.

Огуш. Ой, Ивук! Машина йўкым кольымат, тьяк шонышым. Кутырымашет? (*Миен кидым куча.*)

Савин. Йбра, Огуш!

Огуш. Ой, кузе мый тыйым вученам! Айда вашке клубыш. (*Чемоданым налын, Савиным шупшеш.*)

Савин. Молан? Кызыт клубыш мый огым!

Огуш. Мемнан таче пайрем.

Савин. Но! Пеш сай, пеш сай!

Огуш. Ануш тыште, таче Решоткин тудым лўмын налаш миен.

Савин. Да... Тидыже мыланем пале!

Огуш. Айда вашке клубыш, тыйын толшашлыкетым чылан палат, тыйым вучат.

Савин. Огай огыл, кузе корно гыч вигак чемодан дене пайремыш пурем.

Огуш. Ну йбра, пу чемоданетым!

Савин. Молан?

Огуш. Мый суртышкыда нангаен толам.

Савин. Уй-уй!.. Иктаж пел менге лиеш, мом ноен коштат. Мый шкат нангаем!

Огуш. Ой, уке, уке! Нигуш ом колто, ане уке гын, шкенам дек пуртем. Мемнан пўртна мўндырнў огыл.

Савин. Йбра. Шого изиш, папиросым луктам. (*Шинчт.*)

Савин. Кузе вара иледа?

Огуш. Ой, илышым итат ойло, илыш шолеш. Эргубаевым председатель гыч луктыч. Решоткинат ынде колхоз гыч кая.

Савин. Кушко?

Огуш. Олашке, тунемаш.

Савин. Счетоводшо кў?

Огуш. Кў? Мый! (*Парня дене шкенжым ончыкта.*) Ну, пу-ян вашке! Мый мардеж гай миен толам. (*Каяш*

тўналеш, савырна). Тый, Ивук изай, ит кай! Мыйым вучо. Мый шке пуртем. Вот манам, вашлийза, Савиным кондем! Йбра вет?

Савин. Йбра, вучем! (*Огуш содор куржын колта. Савин тенгылыште папиросым шупшын шинча.*)

Решоткин ойган, шкет лектеш.

Решоткин. Вожылдымо, мыйым йбрышын пытарыш, лавраш тошкыш. А мыйже тудым ола гыч куанен кондышым. А тыге мыйым игылтылеш. (*Ануш лектеш.*)

Ануш. Микуш, молан сыренат? Молан тыге коят? Умыло, огай огыл, мемнам поздравитлаш толын.

Решоткин. Йбрата гын, йбратыже. Мый Пайметовлан мешаяш ом тўнал. Но только ег мыскылтышыш лекмем ок шу, садлан чонлан пеш неле.

Ануш. Микуш, тыге ит ойло. Молан Пайметовлан сырашыже, кутырен гын, мо лиеш, тудо иза семян веле кутырен. Айда пўртыш.

Савин (*шкаланже*). Молан Ануш тынарыш шуын. Сўанжат эше лийын шуын огыл, весе денат келшен...

Решоткин. Огым мый... Ануш, тый только мылам ит сыре. Мый тыйым уло чонем дене пагалем.

Ануш. Тыге сай огыл. Мемнан таче пайрем. Калык йўйт, кочкыт, воштылыт, а тый брдыштў шоget. (*Пайметов омса гыч.*)

Пайметов. Ануш, Ануш, калык тыйым йодеш.

Ануш. Йбра, Пайметов йолташ, пурена веле.

Пайметов. А, извините, те коктын шогеда улмаш. (*Пура.*)

Ануш. Микуш, айда пурена.

Решоткин. Ануш, пуру тый, мый изиш яндар тожышто лийнем.

Ануш. Миклай, тыгай чепухалан сырашыжат ок шого. Айда пурена.

Решоткин. Ануш, тиде чепуха огыл. Тый мыйын верчем ит азаплане. Пуру. Мый таче ноенам, изишак садерыште коштам. (*Ануш Решоткиным ужата.*)

Савин. Ну, Миклай. Сыраш мылам тылат, але чама-наш? (*Ануш толеш, ваштареш Савин лектеш.*) Ануш!

Ануш. Ивук, чонем! Кунам толын шуыч? Кузе мый тыйым вученам. (*Миен ёндамнеже.*)

Савин. Нимолан ок кўл. Кудалте!

Ануш. Ивук, тый мо лийынат?

Савин. Мый нимат лийын омыл, вот тый мо лийынат?
Ануш. Мый... мый тыйым вученам!

Савин. Вучет гын, тыге от ыштыл ыле. Мый ни-
мат ом шинче манын, тый ит шоно. Мый чыла колынам.

Ануш. Мом колынат? Ивук, мо тугай, каласе!

Савин. Мом тудым ойлаш, шкендым шке палет.

Ануш (*ойгырен ӧрдыжышкӧ кая*). Да тудым мый
чыла палем! Ивук, вет мый тылат шошым толмет го-
дымак ойлышым, мый тыйын ончылнет титакан улам,
му шкаланет сай йолташым да илыза, мыйым мондо,
маньым. А тый... Молан мылам письмам возенат?!

Савин. Ануш, мый тудын нерген ом ойло.

Ануш. Кузе тудын нерген огыл. Тудо мыйын ти-
такем ынде ӱмырешлан ок мондалт. Мом ынде ыштем,
кушко пурем. (*Олымбак шинчеш, олымбал энгерты-
шышке кок кидшым, вуйжым пыштен шортеш.*)

Савин. Ануш, молан? Мый тыйым обижатлаш шо-
нен омыл. Ала мый йонгылыш лиям! (*Савин Ануш вок-
тен шып шинчеш, шонен шинча. Кӱсен гычше кок
запискым луктын лудеш.*) Уке, чыла раш!

Огуш куржын толеш. Савин ӧрдыштӧ шога.

Огуш. Ивук! Кушто улат? Вученат отыл. Кузе
ынде мый шкетак клубыш пурем?

Савин. Мый тыштак, Огуш танем, мом шӱдет?

Огуш (*ӧрмалгыше Анушым ужеш*). Проститлыза,
мый тыланда мешайышым? (*Куржеш.*)

Ануш (*Огушым ужын йӧршын вапталтеш*). Теве
мо улмаш?

Савин. Кушко тый, Огуш, кушко? Куржо!! Йӧр-
шын вӱтеле!

Ануш (*Савин ӱмбака ончен*). Теве мо улмаш! Ве-
сым йӧратен шынденат. (*Клубыш каяш тарвана.*) А
мый тыгай отыл манын шонем ыле.

Савин. Тыге! Ужат, могай чоя лийын, весе дене
ушкалшын коеш. Молан тиде кӱлеш, ала? (*Анушлан.*)
Ужамат, ме Ануш тый денет йӧршынлан ойырлена. Ту-
геже айда раш, чоным почын мутланена. Каласе вигак,
молан тый мылам тореш улат?

Ануш (*сырышыла*). Уке, мый огыл, тый! Палем:
мыйын правам тыланет уке. Мемнам иктат ок кучо. Туге-
гынат, Ивук, тый мыйым мыскылет! Да! Тый! Тый мыйым
Шалаев дечат удан ужаленат. (*Савин Анушым кидше*

гыч кучынеже. Ануш шӱкалеш.) Сита, мыйын тетла
шортмем ок шу. Таче мыйын пайремем... (*Ануш содор
клуб деке каяш тӱнгалеш. Ваптарешыже Майра
лектеш. Савин запискым онча. Анушым ончалеш.*)

Майра. Эх, Микуш, Микуш! Чонем йӱлалтараш
гына йӧрет. Шкак мемнам лумын пайремыш ужын тольо,
шкак ӱшкыж гай ӱскыртланен, ӧрдыштӧ коштеш. Шке-
темым мыйым шуэн, уло пайремым локтыльо. Калык
дечат вожылмаш веле, нуно чыланат мыйын ӱмбака он-
чат, а Микуш...

Клуб гыч музыка шокта. Майра мур:

Уремыш лектын, вучальым,
Мыйым тудо ыш вашлий.
Салерыш лектын, муральым.
Мыйым тудо ыш колышт.

Савин. Могай ойган муро. Орлыккан Майра. Нимо-
лан огыл ойгыра.

Майра (*мура*):

Чолга шӱдырын волгыдыжо
Тӱр тӱрлашмак ыш йӧрӧ.
У тылзетын волгыдыжо
Книга лудшашмак ыш йӧрӧ.

„Пеледыш“ колхозын качыже
Танган кучашмак ыш йӧрӧ,
Филимон эрге Миклайже
Йӧратен илашмак ыш йӧрӧ.

Савин. Мыйымак „ужаленат“ манеш. (*Адак запис-
кым онча.*) „Тошто танем деч шылаш йӧн лий“.

Майра мурен садыш пурен кая.

Ануш. Вот ораде ӱдыр, арам тунар ойгыра.

Почешыже каяш тӱнгалеш.

Савин (*чара*). Ануш, шого, тый мылам эше ни-
мат ыжыч ойло. Каласе, тидым тый возенат?

Ануш. Мый. Кузе тый декет логалын?

Савин. А вот логалын... Мыйын, значит, разведка
пашам виян ышта. Молан тый „тошто танем деч шы-
лаш йӧн лий“, манын возет?

Ануш. А тиде тыйым огыл, а Шалаевым тыге ма-
нынам.

Савин. Шалаевым! (*Шкаланже.*) А чынжымак,
мый осел улам.

Ануш. Молан тый тыге шоненат, Ивук?

Савин. Мый моло сеын шонен кертын омыл. Каласе, молан Майра таче тыгай кугу ойгышто? Мыйын шонымаште, тудо Миклайым пеш йората.

Ануш. Йората. А Миклайже оккулан тудлан сырен. Садлан Майра ойгыра.

Савин. Кунам ок ойгыро. Йоратымыже весым марлан налеш.

Ануш. Решоткин весым налеш? Ой, юмо серлаге, тый эше мом шонен луктынат? Тудо тылат шке каласен?

Савин. А мый... Мый таче теждан сұаныш логалын омыл?

Ануш. Могай сұаныш?

Савин. А тый разве Решоткинлан марлан от кай?

Ануш (*чот ёрын*). Мый, Решоткинлан? Мом тый шонен луктынат?

Савин. Нимом шонен лукмаш уке. Мом колынам, тудым ойлем.

Ануш. Мом тый колынат? Кё деч?

Савин. Тидыжым палаш нимолан. Сұан нергенже чын огыл мо? Ануш, чын огыл мо?

Ануш. Конечно, чын огыл. (*Эркин Решоткин толеш.*) Ивук, каласе, неужели мый марлан кайыше ұдыр гай коям?

Савин (*сырыме гай*). Молан вара вучен отыл? Ала могай Зоялан возен коденат, а мыланемже гын, ик мутымат... А молан тиде запискым кушкедынат?

Ануш. Мый запискым кушкедынам... Могайым?

Савин. Теве тидым! (*Кок кагаз ластыкым пуа. Ануш ёрын лудеш.*) Мом тидлан каласет?

Ануш. Тый мемнан деке общежитийыш пуренат? Таче?

Савин. Иканат огыл, а кок гана.

Ануш. Ивук, ұшане мылам, мый тыйын ниногоай запискетымат ужын омыл. Ёшане, мый ом шойышт.

Савин (*ончыч тура онча*). Конечно, ұшанем... (*Шкаланже.*) А чынжымак мый окмак улам... (*Анушын кидшым куча.*) Ануш, мый тыйым ала обижаenam, тый ала мылам сыренат?

Ануш. Ивук!

Савин. Проститле мыйым, Ануш, изиш йонгылыш лийынам.

Ануш. Нимат огыл!

Савин. Тол, чонем. Тидым мый кум ий вученам. (*Кок кидым куча, ёндалеш.*)

Решоткин ден Майра толыт.

Майра (*Ануш ден Савиным ужде*). Микуш, молан тый тыгай ревнивый улат?

Решоткин. Палет, молан? Майрук, мый тылат ты марте ойлен омыл ыле, а ынде ойлем—мый тыйым уло чонем дене йоратем. (*Ёндалын шупшал шогат.*)

Савин. Нимат ом умыло. Кён таче сұанже?

Ануш. Сұан? Ниногоай сұанат уке. Теве Миклай ден Майра ыштат гын веле?

Савин. А меже тый денет, Ануш, вашке ыштена? (*Ёндалын шупшалеш.*)

Огуш, Пайметов, колхозник-шамыч лектыт.

Огуш. Тудо тыште. Мый нуным теде тиде олмапу йымалан коденам ыле.

Пайметов (*Савиным ужеш*). Салам, Савин йолташ! Тыят толынат улмаш?

Савин. Салам, Пайметов йолташ. Мый шангак толынам.

Пайметов. Молан от пуро? Ме тыйым вучена.

Савин. Ик изи пашам виктарышаш уло ыле.

Пайметов. Эше виктарен отыл. Тугеже ме тылат полшена. Только ошо деч посна паша ок лек.

Онис лектеш.

Онис. Ануш, ұдырем, калык тыйым вуча. Айда клубыш.

Пайметов. Пёртыштё шокошо, калыкым тышке ужда, пұрым лука, у уна толын.

Онис. Ивук толын, кутырмашет? (*Кидым куча.*) Огуш, айда пұрым луктына. (*Огуш ден Онис пурат.*)

Пайметов. Иван Иваныч, ме тыйым шангысек вучен улына... А тый, Решоткин, молан унам от саламле? Ала Маюкетым адак ревноватлет?

Решоткин. Ой, уке, Пайметов йолташ, ынде ўмырешемат иктымат ом ревноватле.

Огуш подносеш вич стаканым луктеш, почешыже Онис черпыт пұрө дене лектеш, чылан ўстел деке мият. Ануш, Савин, Майра, Решоткин, Пайметов пұрө коркам налын, йыгыре шогалыт. Чылан пёрт гыч лектыт.

Пайметов. Родо-шамыч, таң-шамыч, мемнан таче кугу пайрем! Сад пеледын, у саска шочын. Сад дене пырля, мотор ұдыр-шамыч Майра ден Ануш, „Пеледыш“ колхозын молодежьшо—Решоткин ден Савин пеледыш гай пеледын кушкыт. Социализмын садерешыже молодежьым ончен куштышо эн кугу садовник Сталин йолташын тазалыкше верч тидым йуына! (*Чыланат нёлталыт.*)

Чылан (*саламлат*). Ура, ура! (*Вара йуыт.*)

Почтальон толын шогалеш.

Почтальон. Таң-шамыч, кё тыште Анисимова Анна?

Чылан. Теве, теве! (*Почтальон телеграммым Анушлан пуа. Ануш лудеш, Савинлан пуа, Савин Пайметовлан пуа.*)

Пайметов (*лудеш*). „Колхоз „Пеледыш“, товарищам Анисимовой Анне и Мамаевой Марии. Совнарком Марийской Республики горячо приветствует Вас с награждением золотой медалью за Вашу неустанную работу по выращиванию новых плодов“... Анисимова, Мамаева йолташ-шамыч, мый тендам у саска да шёртнё медаль дене саламлем! (*Кидым куча.*)

Решоткин. Ануш, кум ий ожно олимпиадыште мурышаш муретым таче куанен муралте.

Чылан. Муро, муро!..

Ануш (*мура*):

Корем гочет, чодра гочет
Шонымемже йўкым пуалеш.

Чылан мурат:

Тири-ра-ра-ра, тири-ра-ра-ра, тири-ра-ра,
Шонымемже йўкым пуалеш.

Занавес.

1940 ий.

